

1983/84:160

Fredagen den 1 juni em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

16 § Föredrogs

näringsutskottets betänkanden

1983/84:34 om vissa anslag inom finansdepartementets område (prop. 1983/84:100 delvis),

1983/84:29 om anslag m. m. på tilläggsbudget III inom industridepartementets område (prop. 1983/84:125 delvis) och

1983/84:37 om allmänna pensionsfonden (prop. 1983/84:172 och skr. 1983/84:183).

Anf. 156 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 34, 29 och 37 kommer att behandlas i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså näringsutskottets betänkande 34 om vissa anslag inom finansdepartementets område.

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Statens pris- och kartellnämnd, m. m.

Anf. 157 TAGE SUNDKVIST (c):

Fru talman! Näringsutskottets betänkande 34 behandlar bl. a. anslaget till statens pris- och kartellnämnd.

I en motion från januari har jag och Larz Johansson föreslagit en minskning av anslaget. Med hänsyn till att det antytts att den prisreglerande verksamheten skulle minska, fann vi det logiskt att minska anslaget för den extraanställda personalen.

Nu har det ju inträffat en del sedan motionen skrevs. Bl. a. har prisstopp införts för återstående delen av detta år, vilket medför ökad kontroll och ökat

administrativt arbete. Vi förutsätter att prisstoppet slopas vid årsskiftet och att man därmed kan börja den neddragning av priskontrollen som aviserats. Vi ser alltså inga hinder för att vårt förslag genomförs från årsskiftet. Detta skulle innebära en besparing för budgetåret 1984/85 med 2 milj. kr. I reservationen till betänkande 34 yrkar vi ett i förhållande till regeringens förslag 2 miljoner lägre anslag till SPK. På ett helt budgetår skulle detta så småningom innebära en besparing på ca 4 milj. kr., som föreslagits i motionen.

Med det anförda yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till betänkande 34.

Anf. 158 SYLVIA PETTERSSON (s):

Fru talman! Näringsutskottets betänkande 34 behandlar vissa anslag inom finansdepartementets område under punkterna C2, C3, D11-D13 och F8 i budgetpropositionens bil. 9. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Det innebär samtidigt ett avslag på den enda reservation som har fogats till betänkandet under punkt 2 om anslag till statens pris- och kartellnämnd.

SPK har sedan 1973 haft möjlighet att anställa ett antal extra tjänstemän utöver sin ordinarie personalstyrka. F. n. är det 23 extra tjänster. För denna personal har SPK årligen fått inhämta regeringens medgivande för att kunna överskrida sitt ordinarie anslag. Reservanterna vill att detta extra tillskott av SPK:s personalresurs snarast skall avvecklas, medan det enligt utskottsmajoritetens uppfattning bör vara dags att dra den slutsatsen att dessa 23 tjänstemän bör ingå i den personalresurs som SPK permanent behöver för att sköta sina arbetsuppgifter. Den som läser betänkandet noga skall finna exempel på hur tre från början till synes helt oförenliga uppfattningar till slut utan besvär, för att inte säga en smula lättvindigt, kan förenas till en, och vad som i dylika fall erfordras är tydligen en gemensam motståndare.

Jag har noterat att Hugo Hegeland står upptagen efter mig på talarlistan. Motion 692 av Hugo Hegeland har avstyrkts av ett enigt utskott. För tidsvinnande vill jag nu samtidigt citera ett par rader ur bankinspektionens yttrande över Hugo Hegelands motion angående instruktionen för bankinspektionen. Det står: "Genom finansministerns frågesvar i riksdagen och generaldirektören Walbergs föredrag har de frågor Hegeland tar upp i sin motion fått övertygande och utförliga svar." Både bankinspektionens yttrande och generaldirektören Walbergs föredrag finns med som bilagor till betänkandet.

Anf. 159 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag har som anfördes mycket riktigt i en motion, nr 692, yrkat att riksdagen av regeringen skall begära en precisering av instruktionen för bankinspektionen vad avser såväl kompetensområde som inspekterande verksamhet.

Till min stora förvåning, fru talman, har näringsutskottet avstyrkt min motion. Faktum är nämligen att den mest uppmärksammade affär som bankinspektionen någonsin haft att behandla, den s. k. Raineraffären, inte

på grund av att bankinspektionen skötte sin ålagda verksamhet blev en affär. Missförhållandena inom PK-banken avslöjades således inte av bankinspektionen utan genom Aftonbladets undersökande journalistik.

Jag anser det högst betänkligt att vi inte kan lita på att våra myndigheter fullgör det de skall göra utan i sin verksamhet måste bispringas av pressens undersökande verksamhet. Vad bankinspektionen sålunda hade försummat var att uppmärksamma de felaktiga regler för kreditgivning till de egna styrelseledamöterna som PK-banken hade utfärdat.

En följd av PK-bankens mot gällande banklag stridande regler var att en av ledamöterna i bankens styrelse, dåvarande justitieminister Ove Rainer, fick låna betydande belopp som användes för s. k. skatteplanering. Det är av den anledningen, fru talman, som jag begär en precisering av bankinspektionens verksamhet.

Den andra delen av min motion gäller bankinspektionens kompetensområde. Jag anser nämligen att bankinspektionen klart överskridit sina befogenheter när man gått in och begärt uppgifter från banker, finansbolag m. fl. rörande utlåning för s. k. skatteplanering och låtit sända ut ett etikmeddelande, nr 46, rörande dylik utlåning.

Här har chefen för bankinspektionen övergått till att agera som en nitisk biskop och imiterat dennes herdabrev till underlydande prästerskap och därvid behandlat alla s. k. skatteplanerare som dagens kättare. Härigenom har vi fått en i högsta grad moraliserande myndighet.

I den allmänna debatten har Raineraffären framställts som främst en fråga om lån för skatteplanering, vilket emellertid är en sekundär fråga.

Bankinspektionen har uppträtt som – med en anspelning på kyrkans medeltida verksamhet – en bankinkquisition.

Resultatet blev som bekant bankinkquisitionens s. k. hemliga lista över banker och andra kreditinstitut som lånat ut pengar för skatteplanering, en lista som mycket väl hade kunnat stå på insändarsidan i Grönköpings Veckoblad. Bankinkquisitionen har sålunda delat in kreditinstituten i tre grupper:

1. de som fått allvarlig kritik,
2. de som bara fått kritik och
3. de som fått mild kritik.

Vilket sinne, fru talman, för SIFO-distinktioner! Det skall dock erkännas att generaldirektören för bankinkquisitionen något skiljer sig från storinkvisitorn i Dostojevskijs berömda roman Bröderna Karamasov, vilken i närvaro av konungen och hans hov, riddare, kardinaler och sköna hovdamer inför hela Seviljas talrika befolkning lät bränna ett hundratal kättare ad majorem gloriam Dei, till Guds stora ära. De utlämnade offren till svenska statens ära är obestridligen något mindre drabbade. Men några har fått löpa gatlopp i pressen för en helt laglig verksamhet, som f. ö. en partiledare för ett av de borgerliga partierna inte alls ansåg diskvalificerande för uppdraget som justitieminister i en eventuell borgerlig regering.

Fru talman! Allvarlig kritik, kritik och mild kritik – det är en klassificering som bör bli klassisk i slika sammanhang. Den bygger inte på någonting som är

Fredagen den
1 juni 1984

Visst bemyndigande rörande affärsverket FFV, m. m.

rättsstridigt, utan, vad värre är, här prickas kreditinstitut som inte lånat ut ett enda öre utan blott förmedlat kreditförfrågningar.

Bankinspektionens säregna sinne för distinktioner får egendomliga konsekvenser. Krediter under 10 milj. kr. har inte föranlett någon åtgärd. Men i så fall, fru talman, kan man inte gärna återropa generalklausulen i lagen om skatteflykt i något av de berörda fallen, ty den gäller oavsett beloppets storlek. Därför behövs, fru talman, även en precisering av bankinspektionens kompetensområde.

Jag har naturligtvis betydligt flera argument för detta, men jag har inte mer tid till mitt förfogande.

Jag vill sluta med att hälsa till den grupp som nu sitter i sammanträdesrum L3-23 och nu med intresse lyssnar till mitt anförande.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 37.)

Anf. 160 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 29 om anslag m. m. på tilläggsbudget III inom industridepartementets område.

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Visst bemyndigande rörande affärsverket FFV, m. m.

Anf. 161 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Det privata näringslivet driver i huvudsak sin verksamhet i aktiebolagsform. Inom den statliga företagssektorn finns ett antal verksamheter som däremot bedrivs i affärsverksform.

I den s. k. affärsverksutredningen från 1968 angavs främst historiska skäl till att man valt affärsverksformen. Utredningen angav vidare att affärsverksformen främst var avsedd för statliga monopolverksamheter.

I dag har endast vissa affärsverk monopolställning. Enligt vår uppfattning bör de delar inom resp. affärsverk som inte är direkt myndighetsutövande därför ombildas till bolag. På detta sätt skulle de få arbeta på villkor som är jämförbara med dem som gäller för motsvarande privata företag. Samtidigt kan verksamheten konkurransutsättas. I vissa fall kan det dessutom vara viktigt att bredda kapitalbasen och kapitalförsörjningen.

Under industridepartementet sorterar f. n. affärsverket FFV med säte i Eskilstuna. Affärsverket FFV – tidigare Förenade Fabriksverken – utreddes i den s. k. FFV-utredningen. I den utredningen behandlades frågan om företagsformen för dåvarande Förenade Fabriksverken utförligt. Valet av företagsform angavs stå mellan affärsverk och aktiebolag. Enligt utredningen borde FFV ges möjlighet att bedriva verksamheten på i stort sett samma villkor som konkurrerande företag. Utredningen förordade mot denna bakgrund att FFV skulle ombildas till aktiebolag.

Den kritik mot en ombildning av FFV till aktiebolag som framfördes under den påföljande debatten riktades framför allt mot att en del anställda skulle få en något lägre lön som privatanställda än som statsanställda och dessutom en något kortare semester.

Genom införande av rimliga övergångsformer borde dessa begränsade motiv mot att ombilda affärsverket till aktiebolag knappast utgöra ett avgörande och slutligt hinder mot detta. Dessa svårigheter bör kunna övervinnas i samförstånd mellan parterna. Affärsverket FFV bör därför enligt vår ståndpunkt i sin helhet ombildas till aktiebolag. Genom denna förändring ökar möjligheterna för en effektiv konkurrens, samtidigt som nya finansierings- och expansionsmöjligheter öppnas. Problemen med investeringsbeslut underlättas väsentligt, och möjligheterna att rekrytera kvalificerad personal till konkurrenskraftiga löner torde öka högst avsevärt.

Det finns även anledning att anmärka att FFV i årsredovisningen 1982, och även i den för 1983 som nyligen fastställdes, kraftigt markerar koncernbegreppet, och att FFV var det första affärsverk som upprättade en koncernredovisning: ett klart utfall av den aktiebolagsform som man egentligen borde arbeta under.

FFV intar som industriföretag en särställning bland de statliga affärsverken, och de skäl som tidigare kunnat motivera ett bibehållande av affärsverksformen har förlorat mycket av sin bärkraft. Det är således angeläget att affärsverket FFV för sina fortsatta utvecklingsmöjligheter, expansionsmöjligheter och förmåga att konkurrera ges möjligheter att verka i aktiebolagsform.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

I näringsutskottets betänkande finns även en andra reservation, avgiven av de moderata ledamöterna. Den behandlar statens innehav av aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB. Enligt föreliggande betänkande skall statsmakten för en summa av 725 000 kr. ytterligare utöka sitt innehav av aktier i NCB från det helstatliga bolaget Kockum Air. Vi finner detta i sig inte särskilt klandervärt. Däremot anser vi att det är hög tid för statsmakten att avveckla sitt aktieinnehav i NCB genom att sälja aktierna, i första hand till de norrländska skogsbönderna, i andra hand till andra intressenter som är beredda att teckna aktier i detta numera lönsamma företag.

Fru talman! Med detta vill jag även yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 162 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Näringsutskottets betänkande 29 behandlar proposition 1983/84:125, delvis. Förutom anslag föreslås vissa bemyndiganden. Vidare behandlas en motion som har väckts med anledning av propositionen. Motionsyrkandena rör FFV och NCB.

Regeringen vill av riksdagen ha ett bemyndigande att tillåta FFV att inom en ram av 5 milj. kr. i varje enskilt fall överlåta tillgångar till bolag eller motsvarande, inom eller utom koncernen. I motion 2761 av Staffan Burenstam Linder m. fl. moderater hemställs att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om att omvandla affärsverket FFV till

aktiebolag. Utskottsmajoriteten anser inte att riksdagen har underlag för en framställan om en sådan förändring av FFV. Frågan om nämnda verks långsiktiga organisation kan förutsättas bli föremål för fortsatta överväganden.

Med det anförda avstyrker utskottsmajoriteten motion 2761, som följts upp i reservation nr 1.

Regeringen har också föreslagit riksdagen att anvisa ett reservationsanslag på 725 000 kr. till förvärv av aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB och samtidigt bemyndiga regeringen att överlåta dessa aktier.

I motion 2761 begär moderata samlingspartiet att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag om att NCB-koncernen överförs i privat ägo. Regeringen är enligt utskottets mening oförhindrad att överlåta statens aktier i NCB även till icke-statliga huvudmän. Utskottet utgår ifrån att regeringen utan något särskilt uttalande av riksdagen kommer att medverka till sådana förändringar i nuvarande ägandeförhållanden som kan främja företaget och branschens utveckling. Utskottsmajoriteten avstyrker därmed motion 2761, som följts upp i reservation nr 2.

Fru talman! Härmed yrkas bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 29 och avslag på reservationerna.

Anf. 163 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Bo Finnkvist säger att det inte behövs något ytterligare uttalande till regeringen för försäljning av NCB-aktierna. Jag kan i och för sig förstå den socialdemokratiska inställningen. Däremot tycker jag att det vore angeläget att kammaren gav sin åsikt om NCB:s fortsatta öden regeringen till känna. Därför har reservation nr 2 tillkommit. Vi har den mycket bestämda uppfattningen att NCB på sikt skulle ha större expansionskraft om företaget fick andra, enskilda, ägare än en statsmakt med kapitalbrist.

När det gäller affärsverket FFV vill jag inte gå med på att frågan inte är beredd. Det finns en nyligen gjord utredning som klart anger att man borde överföra affärsverket till aktiebolagsformen. Riksrevisionsverket återkommer i varje granskning av affärsverket FFV till att verket borde överföras till aktiebolag, i och med att det inte uppfyller något av de kriterier som normalt gäller för affärsverk.

Jag hoppas att Bo Finnkvist ändå ser problemen. Det är svårt att med statliga lönegrader – f. n. en verklig hämsko för affärsverket FFV – rekrytera kvalificerad personal. FFV har också svårt att anskaffa tillräckligt med kapital, i och med att statsmakten själv har problem med kapitalanskaffningen. Ett tredje problem är att FFV minst ett år i förväg måste avgöra vilka investeringsbeslut inom affärsverket som skall tas tolv månader senare. Inom ett aktiebolag skulle dessa saker kunna skötas på ett vida mer effektivt och affärsmässigt sätt.

Med hänsyn till både de anställda och FFV:s möjligheter att utvecklas är det angeläget att affärsverket överförs till aktiebolag – därav vår reservation nr 1.

Anf. 164 BO FINNKVIST (s) replik:

Fru talman! Redan i dag finns det möjligheter att göra båda de förändringar i verksamheten som efterlyses.

Det är här fråga om olika synsätt, som tidigare har debatterats i kammaren. Det finns kanske ingen anledning att förlänga denna debatt på grund av dessa skilda synsätt.

Anf. 165 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! På tal om olika synsätt håller jag gärna med om att regeringen går ett steg i rätt riktning, i och med att regeringen varje gång bemyndigar affärsverket att överföra motsvarande 5 milj. kr. till bolagsgruppen. Men regeringen tar inte steget fullt ut, för att på det sättet skapa möjligheter för FFV att på lönsamma villkor expandera verksamheten. I stället nöjer sig regeringen med en halvmesyr, trots det utredningsmaterial och de revisionsrapporter som föreligger. Det beklagar jag, inte minst ur affärsverkets synvinkel.

Anf. 166 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! I mitten av mars behandlade riksdagen näringsutskottets betänkande 22 och beslutade med anledning av det om överlåtelse av aktier i NCB och om ett bemyndigande för regeringen att sälja ut dessa aktier. I det sammanhanget fogade vi från centern ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet, där vi anmälde att vi biträdde utskottsmajoritetens ställningstagande i fråga om bemyndigandet att överlåta aktierna. Vi slog också fast att man snabbt borde utnyttja möjligheten att, helt eller delvis, överföra NCB till privat ägo.

Jag tror att det är viktigt att också i denna debatt upprepa att regeringen mycket aktivt bör utnyttja det bemyndigande som man har fått av riksdagen. Ett sådant bemyndigande leder fram till en positiv utveckling i NCB. Det skulle också innebära att man kunde tillföra statskassan ett icke oväsentligt tillskott av kapital.

Jag vill, fru talman, också i samband med denna debatt ge uttryck för det synsätt som vi tidigare har presenterat från centerhåll.

Jag tror dessutom att det finns anledning att påminna dem som i dag vill sälja ut NCB om deras ställningstagande en gång i tiden. Om riksdagen för ett par år sedan hade följt det då framförda kravet att man skulle sätta NCB i konkurs, hade de som i dag vill sälja ut NCB inte haft särskilt mycket att hänga upp sina reservationer på.

Anf. 167 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Vilket som hade blivit billigast för skattebetalarna – konkurs eller inte konkurs – kan alltid ifrågasättas. Enligt min mening hade antagligen statsmakten av andra skäl bevakat konkursen, och därmed hade det funnits tillgångar att sälja ut. Vår uppfattning den gången innebar helt klart den för skattebetalarna mest förmånliga lösningen.

Anf. 168 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Jag tror att Per Westerberg gör det litet för lätt för sig. Om vi hade gått med på moderaternas förslag hade det norrländska skogsbruket försatts i en mycket bekymmersam situation. Det var nog mycket bra att riksdagen vid det tillfället inte följde moderaternas tankegångar.

Anf. 169 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att man kan försätta skogsbruket i en bekymmersam situation. Men det är faktiskt många gånger statsmaktens sak att bevaka en konkurs, så att inte samhällliga värden går till spillo. En konkurs i ordnade former skulle kanske den gången ha varit ännu mer till fördel för det norrländska skogsbruket.

Anf. 170 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Vi kanske inte skall föra någon lång NCB-debatt här i dag, men jag vill erinra om att det också fanns ett intresse från samhällets sida av att bevaka de insatser som gjorts i NCB under årens lopp. Jag tror att den väg man valde innebar en bra hushållning med samhällets resurser.

Anf. 171 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag tror i och för sig att förlusterna i NCB har blivit väldigt stora. Det finns kanske ingen anledning att förlänga denna debatt, men jag vill säga att jag tror att vår lösning hade blivit billigare för skattebetalarna och ytterst bättre för skogsbönderna i Norrland.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 37.)

Anf. 172 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 37 om allmänna pensionsfonden.

Allmänna pensionsfonden

Anf. 173 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 37 behandlas dels proposition nr 172 med förslag till ändringar i reglementet för allmänna pensionsfonden, dels regeringens skrivelse med överlämnande av fjärde AP-fondstyrelsens årsredovisning.

Enligt lagförslaget får samtliga fondstyrelser inom allmänna pensionsfonden möjlighet att förvärva fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för att bereda styrelserna lokaler för verksamheten. Första-tredje AP-fondstyrelserna får vidare möjlighet att förvärva obligationer som har förmedlats av svenska fondkommissionsbolag.

I fråga om återlån av ATP-avgifter innebär förslaget dels att rätten att

bevilja sådana lån begränsas till bankaktiebolag, sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit, dels att statens, kommunernas och landstingskommunernas rätt att bevilja återlån upphör.

Förslaget innebär dessutom att första-tredje AP-fondstyrelserna får rätt att fastställa räntesatsen på lån från fondstyrelser till kreditinrättning som lämnat återlån och att ett återlån som huvudregel skall amorteras enligt en bunden amorteringsplan.

Med anledning av propositionen har näringsutskottets moderata ledamöter väckt en motion, där vi yrkar avslag på väsentliga delar av propositionen.

För det första anser vi att löntagarfonderna, som snarast möjligt skall avvecklas, inte skall få förvärva denna typ av egendom. Vi avvisar således förslaget till denna lagändring vad avser löntagarfondstyrelserna.

För det andra anser vi att möjligheterna och villkoren för återlån för företag inte bör försämrats. Vi kan därför inte acceptera regeringens förslag i dessa delar.

När ATP-systemet infördes var rätten till återlån av inbetalade medel en väsentlig del av systemet. Genom ATP-systemets konstruktion berövades företagen möjligheten att internt få fonderna som medel till framtida pensionsutbetalningar. Därigenom förlorade man också en finansieringskälla. Även om förhållandena på kapitalmarknaden i dag är avsevärt annorlunda än de var vid slutet av 1950-talet finns det anledning att värna om återlåningsmöjligheten. Det av regeringen framlagda förslaget att räntesättningen för återlån skall bestämmas av resp. fondstyrelse skulle i realiteten innebära att möjligheten till återlån skulle bli i det närmaste meningslös, eftersom räntesatserna för dessa lån skulle vara ungefär lika höga som andra finansieringsformer. Det skulle därför inte längre vara meningsfullt att refinansiera lån genom återlån i AP-fonderna. Även fortsättningsvis bör alltså gälla att räntesatsen för finansieringslån skall motsvara räntesatsen för det i Sverige senaste utgivna långfristiga statsobligationslånet, dock med möjlighet för regeringen att fastställa en annan räntesats.

För det tredje motsätter vi oss förslaget i propositionen om att amorteringsbestämmelserna skall skärpas så att endast om särskilda skäl föreligger skall amortering kunna ske snabbare än enligt en i förväg bestämd amorteringsplan med amortering vanligen på 10 eller 15 år. F.n. har företagen möjlighet att i förtid lösa banklån som är finansierade med återlåningsmedel. AP-fonderna kan därför under vissa tider få övanta likviditetstillskott. Enligt vår uppfattning finns det inte någon anledning att frånga nuvarande ordning. Rätten att lösa återlån i förtid bör sålunda kvarstå oinskränkt.

Fjärde AP-fondstyrelsen får – enligt en bestämmelse i reglementet för AP-fonden – inte förvärva mer än 10 % av aktierna i ett börsbolag eller, om aktierna har olika röstvärde, inte fler aktier än som motsvarar högst 10 % av röstetalet.

Vid sin granskning av fjärde fondstyrelsens årsredovisning för år 1983 har näringsutskottet noterat att fondstyrelsens innehav av aktier i Höganäs AB vid årets slut motsvarade 10,2 % av röstetalet mot 10,1 % vid årets början.

Fondstyrelsen har under året erhållit nya sådana aktier genom fondemission.

I anslutning till detta påpekande från utskottets sida har de borgerliga ledamöterna i näringsutskottet fogat ett särskilt yttrande till betänkandet, där vi framhåller att den begränsningsregel som gäller för fjärde fondstyrelsens förvärv av aktier i ett och samma börsbolag får starkt ökad betydelse genom löntagarfondstyrelsernas tillkomst. Även en obetydlig ökning av fjärde fondstyrelsens ägarandel utöver de 10 % som reglementet tillåter kan komma att innebära att aktiemajoriteten i bolaget övergår till allmänna pensionsfonden. Utskottets påpekande om en i och för sig ringa uppgång ovanför den nivån av fjärde fondstyrelsens röstetal i ett visst fall har således en mycket viktig principiell innebörd.

Fru talman! Med hänsyn till kammarens ansträngda tid ber jag att med det anförda få yrka bifall till de tre reservationer som fogats till utskottets betänkande.

Anf. 174 GUNNAR NILSSON i Stockholm (s):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 37 behandlas proposition 1983/84:172 med förslag om vissa ändringar i lagen med reglemente för allmänna pensionsfonden.

Som Sten Svensson redan har redovisat syftar det första förslaget till att fondstyrelserna inom allmänna pensionsfonden skall få möjlighet att förvärva fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för sin egen verksamhet.

Det andra förslaget innebär att första–tredje pensionsfonderna ges rätt att förvärva obligationer som förmedlas av svenska fondkommissionsbolag.

Vidare finns ett förslag i fråga om återlån av ATP-avgifter. Förslaget innebär att rätten att bevilja sådana lån begränsas till bankaktiebolag, sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit. Däremot upphör rätten att bevilja återlån till staten, kommuner och landstingskommuner.

Vidare innebär förslaget att första, andra och tredje fondstyrelserna får rätt att fastställa räntesatsen på lån från fondstyrelse till kreditinrättning som lämnat återlån och att huvudregeln skall vara att återlån skall amorteras enligt en bunden amorteringsplan.

Utskottsmajoriteten har inget att erinra gentemot de framlagda förslagen utan tillstyrker dem.

Till betänkandet är fogade tre borgerliga reservationer, föranledda av en moderat motion.

Den första gäller fondstyrelsernas möjligheter att förvärva fastigheter för sin verksamhet. De borgerliga reservanterna kan tänka sig att detta medges för de "etablerade" fyra fondstyrelserna, medan man avstyrker förslaget att de fem löntagarfondstyrelserna skall ha samma rätt. Avstyrkan sker med den profetiska motiveringen att dessa fonder förutsätts bli avvecklade i en nära framtid. Jag skall inte kommentera denna framtidsvision, utan nöjer mig med att yrka avslag på reservationen.

Detsamma gäller reservationen beträffande räntesättningen på refinansieringslånen, där propositionens förslag är att första, andra och tredje fondstyrelserna själva skall få fastställa räntesatsen. Men man säger där att

den skall vara anpassad till gällande marknadsränta. I ett ytterligare uttalande om s. k. normerande räntenivå anges att den ränta som bör tas ut skall vara densamma som gäller för lån som beviljas till AB Industrikredit.

Reservanterna ville inte ge denna delegationsrätt till de aktuella fondstyrelserna, men utskottsmajoriteten anser inte den anförda invändningen i reservationen särskilt övertygande. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 2.

I den sista reservationen går de borgerliga reservanterna emot förslaget att återlån skall amorteras enligt en bunden amorteringsplan, såvida inte särskilda skäl föreligger.

Utskottets majoritet har, som redan nämnts, också ställt sig bakom detta förslag, varför jag yrkar avslag på reservation nr 3.

I samband med behandlingen av denna proposition har utskottet också, som Sten Svensson här anförde, tagit del av regeringens skrivelse med överlämnande av fjärde fondstyrelsens årsredovisning. Vid granskningen av årsredovisningen har utskottet noterat att fondens innehav av aktier i Höganäs AB har ökat från 10,1 % vid årets början till 10,2 % vid årets slut. Denna ökning beror inte på någon speciell aktivitet från fondstyrelsens sida utan är en följd av röstfördelningen i samband med fondemission.

Detta är sagt mot bakgrunden av att fjärde fondstyrelsen inte får förvärva mer än 10 % av aktierna i ett börsbolag. Jag noterar emellertid att utskottet inte har funnit anledning till något särskilt uttalande med anledning av årsredovisningen. Däremot finns det särskilda yttrande som Sten Svensson här har hänvisat till.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag således bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 34

Punkt 2 (statens pris- och kartellnämnd)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 134 för reservationen av Tage Sundkvist m. fl.

Övriga punkter

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 29

Punkterna 1-5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 6

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (visst bemyndigande rörande affärsverket FFV)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 79 för reservation 1 av Staffan Burenstam Linder m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 7

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (förvärv av aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande 37

Mom. 1 (fondstyrelses förvärv av fastighet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 135 för reservation 1 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 2 (räntesatsen för refinansieringslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (amortering av återlån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1983/84:30 om vård av vuxna missbrukare,

1983/84:32 om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m.

(prop. 1983/84:179) samt

1983/84:33 om vissa socialtjänstfrågor (prop. 1983/84:174).

Anf. 175 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Socialutskottets betänkanden 30, 32 och 33 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså socialutskottets betänkande 30 om vård av vuxna missbrukare.

Fredagen den
1 juni 1984

*Vård av vuxna
missbrukare*

Anf. 176 GÖRAN ERICSSON (m):

Fru talman! Moderata samlingspartiets kritik mot LVM-lagen om vård av missbrukare i vissa fall – har i år samma utseende som tidigare, med den huvudsakliga skillnaden att vi i år ger kritiken till känna och inte kräver direkta lagändringar. Styrkan i och själva grunden för vår kritik är alltså densamma. Man kan möjligen påstå att den kosmetiskt har ett annat utseende.

Fru talman! Jag har i olika debatter här i kammaren noga utvecklat grunden för vår kritik, senast vid behandlingen av 1982/83 års utskottsbetänkande nr 37 från socialutskottet, som också handlade om lagen om vård av missbrukare i vissa fall.

Med hänsyn till kammarens arbetsituation skall jag bara peka på att majoriteten i utskottet i år liksom i fjol duckar och gömmer sig bakom socialberedningens arbete och därför kommer undan obehagliga ställningstaganden här i kammaren. Moderater och centerpartister kan inte längre avvakta en socialberedning som egentligen förhindrar nödvändiga ställningstaganden. Vi politiker måste gå till beslut, och det underlag som finns f. n. är tillräckligt.

Fru talman! Med hänvisning till vad jag har anfört yrkar jag bifall till reservationerna 1–8 i betänkande 1983/84:30 från socialutskottet.

Anf. 177 RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! I går var det folknykterhetens dag. Från talarstolar runt om i landet berördes missbruksfrågorna, och de problem vi har påtalades. Jag tror att många av talarna mötte människor som ställde krav på att riksdagen skall fastlägga klara riktlinjer i dessa frågor, men riksdagen väntar på utredningar från socialberedningen och narkotikakommissionen. Det har vi gjort länge, och det händer inte så mycket.

I varje fall de av oss som har haft kontakt med kommunernas socialnämnder har klart för oss att den kompromissprodukt som blev LVM och LVU har visat sig ha betydande brister. Det kommer då och då till vår kännedom att det görs uttalanden som tyder på att det kommer att bli en viss flummighet även i fortsättningen. Detta har gjort att centerns ledamöter anslutit sig till de reservationer som finns i detta ärende. Vi menar att det är angeläget att riksdagen ger uttryck för en klar uppfattning om hur vi skall ha det i fortsättningen.

Riksdagen brukar, i stora och väsentliga frågor, ligga före folkopinionen, men så är faktiskt inte fallet när det gäller frågorna om vård av missbrukare.

I en tid av knapp ekonomi måste vi även på detta område ifrågasätta om vi använder resurserna rätt. Jag vågar säga: Vi gör inte det. Vi måste pröva nya vägar. Vi måste lägga fast klarare riktlinjer, och det är riksdagen som skall ge besked på dessa punkter.

Fru talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till samtliga reservationer i detta betänkande.

Fredagen den
1 juni 1984

Vård av vuxna
missbrukare

Anf. 178 EVERT SVENSSON (s):

Fru talman! För att bemöta det som här anförts kan man säga: Utredning pågår. De båda oppositionspolitikerna Göran Ericsson och Rune Gustavsson säger att vi duckar och gömmer oss bakom utredningar.

Jag vill påpeka att socialberedningen skall vara färdig före årsskiftet. Samtliga partier sitter med i den utredningen och har möjlighet att där framföra sina åsikter. Är det någon som tror att man skulle nå ett resultat fortare genom att fatta beslut i dessa frågor innan utredningens förslag är framlagt än man gör genom att följa den normala arbetsgången? Är det ändå inte tradition i riksdagshuset att man först utreder en fråga och sedan fattar beslut! Mellan dessa två moment framläggs en proposition, riksdagsledamöterna ges tillfälle att motionera och de olika förslagen tas sedan upp i resp. utskott.

Socialberedningen har fått direktiv att arbeta fort. Vi har stora frågor, men vi skall vara färdiga det här året, och jag har svårt att tänka mig att man skulle kunna arbeta fortare och få fram beslut grundade på utredningar innan dess.

Jag vill alltså med dessa ord yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 30 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 179 RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Jag vill säga till Evert Svensson att det är riktigt att socialberedningen har fått direktiv om att arbeta fort. Men det är just detta som jag tycker är en besvikelse. Det går år efter år utan att vi får fram något resultat. Det är här inte fråga om att fatta beslut utan att ge till känna en uppfattning om hur vi vill ha det i fortsättningen. Det, Evert Svensson, har riksdagen rätt att göra. På det sättet kanske man även kan påskynda denna socialberedning, som Evert Svensson sitter i.

Anf. 180 EVERT SVENSSON (s):

Fru talman! Till detta är bara att säga – jag får återupprepa det – att i socialberedningen sitter också centerpartiets representant, moderata samlingspartiets representant, folkpartiets representant och vpk:s representant. Där kan man väl framföra sina synpunkter och få dem prövade. Är inte det den riktiga vägen?

Anf. 181. RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Visst är detta en riktig väg, men de är inte ensamma. Jag tror inte att centerns representant Erik Larsson i Öskevik på något sätt har bidragit till att det skulle dra ut så långt på tiden som det har gjort.

Anf. 182 EVERT SVENSSON (s):

Fru talman! Kan det gå fortare?

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialutskottets betänkande 33.)

Anf. 183 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 32 om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m.

Nr 160

Fredagen den
1 juni 1984

Behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m.

Anf. 184 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Dagens och morgondagens alltmer komplicerade och medicinskt-tekniskt avancerade hälso- och sjukvård lägger ett mycket stort ansvar på sina yrkesutövare. Patienten har ett utsatt läge i en vårdssituation och har rätt att ställa krav på en säker vård av god kvalitet. Vårdens kvalitet bör också vara densamma över hela landet. För att trygga patientens säkerhet och trygghet i vården är det nödvändigt med statliga regleringar vad gäller de anställdas kompetens att utföra specifika uppgifter inom hälso- och sjukvården.

Det är tillfredsställande att frågor om behörighet och kompetens att utöva vårdyrken samlas och regleras i en gemensam lag, för att inte som nu vara spridda i ett flertal författningar. Dock måste sägas att den föreslagna lagen är något av en halvmesyr, då kompetensen för flera yrkesområden skall vidareutredas, t. ex. beträffande tandvårdspersonalen. Under de yttersta av dessa dagar har exempelvis psykologerna avhört sig till socialutskottets ledamöter, då legitimationsfrågan inte är löst för de psykologer som har en äldre typ av utbildning.

Vi moderater i utskottet skiljer oss i uppfattningen från propositionens och utskottsmajoritetens förslag vad gäller sjuksköterskans ställning inom hälso- och sjukvården.

Fru talman! Legitimation och behörighet är huvudbegrepp vad gäller yrkesutövarnas kompetens och rätt att utöva sitt yrke inom hälso- och sjukvården. Legitimationen skall vara en garanti för en kunskapsnivå och sådana personliga egenskaper hos yrkesutövaren att denne är förtjänt av allmänhetens och myndigheternas förtroende i vården.

Den nya lagen föreslås innehålla bestämmelser om legitimation för de nu legitimerade grupperna, dvs. barnmorskor, glasögonoptiker, läkare, psykologer, sjukgymnaster, sjuksköterskor och tandläkare. Utöver dessa yrkesgrupper föreslås även logopedier och psykoterapeuter erhålla legitimation. Vi ansluter oss till dessa förslag liksom till förslaget att legitimationsbeviset för en sjuksköterska också skall ange vilken av de sex inriktningarna inom hälso- och sjukvårdsutbildningen som examen avser.

För läkare, tandläkare och barnmorskor anser propositionen och utskottsmajoriteten att legitimation skall vara en förutsättning för obegränsad behörighet, dvs. ensamrätt, att utöva yrket. Även apotekare och receptarier får sådan behörighet inskriven i den nya lagen liksom tandhygienister och tandsköterskor.

Vad det gäller sjuksköterskor anses inte legitimation vara någon förutsättning för behörighet att utöva yrket. "Någon inskränkning i lekmäns rätt att

Behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m.

*Behörighet att ut-
öva yrke inom hälso- och sjukvården
m. m.*

utöva yrke som sjuksköterska föreligger inte", säger utskottet. Vi moderater anser detta vara högst oroande.

Föredragande statsrådet anser att "behörighetskrav bör begränsas till områden, där en inte obetydlig enskild verksamhet förekommer — — eller kan komma att utvecklas — — och där dessutom riskerna för patienterna är betydande". Statsrådet menar att sjuksköterskornas uppgifter i och för sig kan motivera ett behörighetskrav. Detta avvisas dock med den motiveringen att sjuksköterskor numera huvudsakligen är verksamma inom den landstingskommunala vården.

Vi moderater anser att det är uppenbart att sjuksköterskor borde omfattas av behörighetskrav, då de utgör en yrkesgrupp, som har ansvar för verksamheter, där betydande risker för patienter kan uppstå. Detta inte minst i en tid av stor omvandling inom hälso- och sjukvården, då sjuksköterskan har fått överta alltmer komplicerade uppgifter från läkaren, t. ex. inom intensiv- och anestesivård och såsom distriktssköterska inom primärvården. Barnsjuksköterskans stora betydelse såväl inom sjukhusvården som inom primärvården har uppmärksamrats mycket på senaste tiden — dock inte i Sveriges riksdag.

Den lag som Sveriges riksdag nu står i begrepp att stifta säger i realiteten "fritt fram" för landstingen-huvudmännen att anställa icke kompetent personal på sjukskötersketjänster. Farhågorna har redan besannats. I en artikel i Svenska Dagbladet i dag framgår att Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund har uppmärksammat socialstyrelsen på att sjuksköterskor får gå arbetslösa i semestertider, därför att landstingen genom att utnyttja sina dispensmöjligheter anställer personer utan sjuksköterskeexamen såsom vikarier.

Vi moderater delar helt de åsikter som har framförts av Svenska läkarförbundets representant i behörighetskommittén, nämligen att fler yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården borde omfattas av behörighetskrav. Vi delar också denna hans uppfattning:

"Det är från patientens synpunkt inte tillfredsställande, att arbetsgivarna/landstingen, som ofta befinner sig i en konflikt mellan ekonomiska motiv och kvalitets- och säkerhetskänslor, själva tillåts fastställa regler för sin verksamhet. Det är en förutsättning för det omfattande delegationsförfarandet inom hälso- och sjukvården att likformade normer uppställs för olika yrkesgrupper."

Det är med förvåning vi har konstaterat att Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund inte starkare har kunnat hävda sjuksköterskekårens ställning inom hälso- och sjukvården. Förbundet har något vagt uttalat: "Förbundet hade gärna sett att kommittén föreslagit att behörighet till yrkesutövning skulle gälla flera yrkesgrupper inom hälso- och sjukvård."

Detta är inte att slå vakt om patientens säkerhet i vården och inte att slå vakt om sjuksköterskekårens villkor, vilket alltså läkarkåren har gjort genom sin representant i utredningen.

Vi moderater delar inte utskottets åsikt att den praktiska betydelsen är liten genom att legitimation för sjuksköterska inte har uppställts såsom en

förutsättning för att utöva yrket. Vi avvisar den motivering som i propositionen redovisats från behörighetskommitténs betänkande: "Statliga föreskrifter om personalens kompetens till föremål för patientsäkerheten bör vägas mot de krav som den kommunala självstyrelsen ställer och risken för administrativa låsningar."

Fru talman! Patientens rätt till en trygg och säker vård måste vara självklar, helt oberoende av vem som är vårdgivare. Att väga patientens säkerhet mot administrativt krångel är minst sagt uppseendeväckande.

Vi moderater anser således att legitimerade sjuksköterskor skall omfattas av behörighetslagen. Jag yrkar därmed bifall till den moderata reservationen nr 1 liksom följreservation nr 3, som innefattar lagförslag i anledning av vårt förslag.

Några ord också om motion 1983/84:2855 av Mona Saint Cyr och Ove Eriksson rörande legitimation för Doctors of Chiropractic. Redan vid 1976/77 års riksmöte ansåg utskottet det motiverat att man undersökte hur kiropraktorer med utbildning på högskolenivå skulle kunna inordnas i sjukvården. Det är verkligen att beklaga, att denna fråga har dragit ut så på tiden och att försöksverksamheten med kiropraktorer vid sjukhus inte kommit i gång förrän nu i vår.

Utskottet anser enhälligt att man bör överväga vilka möjligheter som den offentliga sjukvården har att ta till vara den kunskap och skicklighet som seriöst arbetande kiropraktorer otvivelaktigt har. Utskottet förutsätter att frågan om legitimation för dessa yrkesutövare prövas, om den pågående försöksverksamheten ger tillfredsställande resultat. Med den långa erfarenhet jag har av hälso- och sjukvård skulle jag bli förvånad, om inte denna grupp kiropraktorer blir berättigad till legitimation.

I en motion av Ing-Marie Hansson m. fl. tar man upp frågan om övergångsbestämmelser om legitimation för operations-, röntgen- och radioterapiassistenter med äldre utbildning. Utskottet ställer sig enhälligt bakom uttalandet att dessa assistenter bör beredas tillfälle att i erforderlig mån komplettera sin utbildning. Utskottet förutsätter också att regeringen överväger bestämmelser som säkerställer att ifrågavarande assistenter även fortsättningsvis kan uppehålla de tjänster som de innehar, när den nya lagen träder i kraft.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga de punkter där inga reservationer föreligger.

I detta anförande instämde Siri Häggmark (m).

Anf. 185 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Behörighetskommitténs betänkande, som ligger till grund för regeringens proposition, har huvudsakligen haft till syfte att legitimations- och behörighetsföreskrifterna skall utgå från patienternas säkerhet i vården samt att de skall vara enhetliga och lättöverskådliga och inte onödigtvis inskränka sjukvårdshuvudmännens självbestämmanderätt. Direktiven kan tolkas så att patientsäkerheten är ett mål som står över alla andra mål, när

Nr 160

**Fredagen den
1 juni 1984**

Behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m.

*Behörighet att ut-
öva yrke inom häl-
so- och sjukvården
m. m.*

kompetensen inom hälso- och sjukvården skall fastställas.

Jag kan dock konstatera att kommittén och regeringen i sin proposition inte varit konsekventa i tillämpningen av direktiven. I övertygningen att inskränka behörighetsföreskrifternas omfattning har man tummat på kravet om en god säkerhet i vården. Enligt min mening bör också arbetsterapeuterna omfattas av behörighetsföreskrifterna i förslaget till lag om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården. Staten bör alltså meddela regler i form av föreskrifter om kompetenskrav för tjänst som arbetsterapeut.

I sin bedömning har behörighetskommittén utgått från att grupperna barnmorskor, läkare, sjuksköterskor och tandläkare intar en särställning i förhållande till patientsäkerheten i princip. Kommittén konstaterar att en reglering kan begränsas till dessa grupper, men det finns ett fåtal grupper som med hänsyn till arbetsuppgifternas betydelse för patientsäkerheten kan jämföras med de fyra nämnda grupperna. Kommittén föreslår att föreskrifter med behörighetskrav skall finnas även för viss ambulanspersonal, vissa laboratorieassistenter, sjukgymnaster och sjukhusfysiker.

Det förefaller mot denna bakgrund för en utomstående mycket ologiskt att arbetsterapeuter med självständigt yrkesansvar för arbetsterapeutisk behandling endast kommer att omfattas av regler i form av allmänna råd från socialstyrelsen. I behörighetskommitténs betänkande slås fast att arbetsterapeuter och sjukgymnaster i rättsligt avseende såvitt möjligt bör behandlas lika med hänsyn tagen till "betydande likheter" vad avser utbildning och arbetsuppgifter. Fr. o. m. höstterminen 1983 utbildas arbetsterapeuter och sjukgymnaster vid rehabiliteringslinjen inom den kommunala högskolan, inriktning mot arbetsterapi eller sjukgymnastik.

Arbetsterapeuten är vanligen remissinstans och har eget behandlingsansvar. Arbetsterapeuten ansvarar för att utreda och bedöma patientens behov av arbetsterapi i förebyggande, behandlande och rehabiliterande syfte samt för att utifrån analyser fastställa behov av arbetsterapi, formulera problemen samt besluta om vilka åtgärder som skall vidtas och utföras. Dessa är:

- att behandla fysiska, psykiska och sociala funktionsstörningar individuellt och/eller i grupp
- att ansvara för individ- och miljöinriktade åtgärder inom områdena personlig vård, boende, arbete/skola och fritid.

Av detta följer att arbetsterapeuten har utprovnings- och ordinationsrätt på ett stort antal hjälpmedel, från enkla till tekniskt avancerade. I arbetsuppgifterna ingår även tillverkning och utprovning av ortoser samt i vissa fall ordinationsrätt beträffande dessa. Vidare bör noteras att bostads- och arbetsplatsanpassning ingår som en viktig del i arbetet.

Det behövs inte mycket fantasi för att föreställa sig vad t. ex. felaktig träning eller felaktigt utprovade hjälpmedel för exempelvis stroke-patienter kan leda till i form av lidande för patienten. Min oro baseras på det faktum att landstingen enligt uppgift fortfarande anställer icke-utbildade arbetsterapeuter på arbetsterapeutjänster. De allmänna råd som socialstyrelsen meddelar är endast en rekommendation till arbetsgivaren och garanterar ej den säkerhet och kvalitet som patienten har rätt att kräva.

Denna attityd, som sjukvårdshuvudmännen uppvisar, torde vara en kvarleva från den tid då arbetsterapi närmast betraktades som en form av förströelse. Arbetsterapins innehåll har sedan dess varit föremål för genomgripande förändringar, som ställer krav på goda kunskaper i medicinska samt beteende- och samhällsvetenskapliga ämnen, utöver de för arbetsterapeuten specifika yrkeskunskaperna i arbetsterapins teori, metodik och praktiska tillämpning.

Det är enligt min mening ett berättigat krav att en patient som får arbetsterapeutisk behandling inom samhällets hälso- och sjukvård tillförsäkras den vårdkvalitet som endast en utbildad arbetsterapeut kan säkerställa. Jag vill också påminna om att riksdagens intention varit att genom behörighetsföreskrifter säkerställa att ramlagen, HSL, får ett innehåll som ökar patientsäkerheten i vården.

Fru talman! Jag vill efter detta mitt anförande yrka bifall till reservation nr 2 av Ingemar Eliasson.

Behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m.

Anf. 186 JOHN JOHNSON (s):

Fru talman! I socialutskottets betänkande 32 behandlas proposition 179 om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården samt om legitimation inom denna. Utskottet är i stort enigt om att tillstyrka propositionen, och därför kan jag fatta mig kort.

Moderaterna har reserverat sig i frågan om legitimation för sjuksköterskeyrket, men vi har från utskottsmajoritetens sida förtroende för att sjukvårdshuvudmännen i enlighet med de uppgifter som de tilldelats i hälso- och sjukvårdslagen kommer att anställa personal med de kunskaper och den behörighet som erfordras. Därför har vi inte ansett det nödvändigt att kräva legitimation inom sjuksköterskeområdet.

Vad gäller arbetsterapeuter vill jag framhålla att det pågår en översyn inom regeringskansliet och att vi mot den bakgrunden f. n. inte har någon anledning att diskutera frågan. Jag förutsätter att den kommer att tas upp till behandling igen.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 187 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! John Johnssons mycket kortfattade inlägg i denna viktiga debatt tyder antingen på att han vill förbigå behörighetslagen med så stor tystnad som möjligt eller på att han inte har förstått vikten och vidden av det beslut som vi skall fatta i kväll.

John Johnsson säger att han har förtroende för sjukvårdshuvudmännen. Tyvärr har det redan visat sig, som jag tidigare anförde, att sjukvårdshuvudmännen missbrukar detta förtroende. Man anställer på sjukskötersketjänster folk som inte har erforderlig kompetens. Vem är det som blir lidande på detta?

Det är också mycket stor skillnad, John Johnsson, mellan behörighetsvillkor som är inskrivna i en av Sveriges riksdag antagen lag och en författning

*Behörighet att ut-
öva yrke inom häl-
so- och sjukvården
m. m.*

som är beroende av en socialdemokratisk regerings nåde.

Vem är det som hälso- och sjukvårdsministern har lyssnat till? Jo, det är sannerligen inte till kammarrätten i Stockholm. Och det är inte till SACO/SR som ansett att fler grupper inom hälso- och sjukvården borde omfattas av behörighetskrav. Nej, det är Spri, Landstingsförbundets socialistiska majoritet, till LO och framför allt till Kommunalarbetareförbundet.

Jag skall citera ur ett par yttranden. Först Landstingsförbundets yttrande vad gäller behörighetskommitténs förslag: "Utredningens förslag vad gäller behörighetsbestämmelser inom den allmänna hälso- och sjukvården är alltför långtgående. --- de förslag som framlagts inte utan betydande ombearbetningar kan läggas till grund för en revidering av gällande kompetens- och behörighetsbestämmelser inom den allmänna hälso- och sjukvården. Staten måste ta konsekvenserna fullt ut av: att ansvaret för vården nu lagts på huvudmännen och förevisa mycket tungt vägande skäl för att utge bindande föreskrifter." Detta alltså om huvudmännen. Men värre är Kommunalarbetareförbundets yttrande. Man säger så här. "Kommitténs förslag kommer enligt förbundets uppfattning att innebära en ytterligare förstärkning av professionaliseringen i samhället. Med professionalisering av yrken avses en omvandling av dessa i en riktning som innebär ökade krav på vetenskapligt grundade kunskaper. Det innebär att utövarna av dessa yrken får en maktställning. Detta sker genom att företrädarna för professionen håller sig med en ideologi, som rättfärdigar varför bara de som tillhör professionen skall få utföra vissa aktiviteter. Professionalism uppfattas därför ofta som expertvälde."

Detta vänder man sig alltså emot. Man säger dock att vissa grupper även i fortsättningen bör betros med legitimation. Dit räknar man läkare, tandläkare, psykologer och sjukgymnaster. Men vad gäller sjuksköterskor och arbetsledare inom psykiatrisk vård och arbetsterapeuter bör dessa icke omfattas av några behörighetskrav. Man anser alltså att några kompetensvillkor icke skall råda här.

Är inte John Johnsson oroad över morgondagens hälso- och sjukvård?

Anf. 188 JOHN JOHNSON (s) replik:

Fru talman! Jag är inte oroad för morgondagens sjukvård. Kanske skulle jag vara det om det var moderaterna som tog över sjukvården. Jag litat på sjukvårdshuvudmännen i dag. Gullan Lindblad litat tydligen inte på sjukvårdshuvudmännen i Värmland:

Anf. 189 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Efter över 15 års anställning som sjuksköterska hos ett landsting litat jag icke på landstingen som sjukvårdshuvudmän:

Anf. 190 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Fru talman! I detta betänkande behandlas motion 2854 av mig och Sven Henricsson. I motionen föreslås kompletterande trygghetsbestämmelser i anslutning till förordningen om legitimation och behörighet för hälso- och

sjukvårdspersonal med utländsk utbildning. F. n. gäller den ordningen att exempelvis en tandläkare – det är likadant för många andra grupper av personal som behöver behörighet för att utöva yrket i Sverige, men i vårt exempel har vi tagit en tandläkare – med utländsk examen skall fullgöra en provtjänstgöring som ett led i kvalificeringen för att erhålla behörighet som svensk tandläkare. Utan en sådan godkänd provtjänstgöring, som uppgår till två år, är det ingen mening att hos socialstyrelsen söka svensk legitimation. Det är en självklarhet.

Vad motionen tar upp är att bedömningen av den provtjänstgörandes kunskaper och färdigheter skall trygga objektivitet och övöld. Ett minimi-krav som föreslås i motionen är att den provtjänstgörande fortlöpande erhåller information och därmed får möjlighet till korrigerande av brister som någon inspekterande huvudmans ombud, på uppdrag av exempelvis en tandvårdschef, anser sig ha iakttagit.

Utskottet säger i sin skrivning att ingen bestämmelse om sådan informationsskyldighet behövs, eftersom man anser den skyldigheten vara naturlig. Det låter bra, men vad händer om den som inspekterar inte tycker att detta är naturligt och därför inte meddelar den berörda tandläkaren ett ord om iakttagna brister och om patienterna dessutom inte har någon anmärkning mot vården? Det är ett sådant fall i Jämtlands län som motionen refererar till.

Enligt gällande regler skall vidare tandvårdschefen meddela till socialstyrelsen när sådana brister upptäckts att den utländske tandläkaren inte bör få förlängt förordnande vid den pågående provtjänstgöringen. Motionen föreslår att sådan rapportering skall ske öppet, så att den berörde i god tid får kännedom om vad han har att vänta och att han anses inkompetent. Därvid måste också en dialog uppkomma om de sakliga felen. Anledningen till detta motionsförslag är att en anmälan till socialstyrelsen i praktiken kan ske i löndom utan överläggning med den berörde.

Nu säger utskottet att man i ett sådant fall kan överklaga till kammarrätten. Det är fel. Överklagande av kompetensprövningen – hur subjektiv och orättvis den än är – kan inte ske. Överklagande kan möjligen ske sedan vederbörande – efter att ha genomgått provtjänstgöring och uppfyllt övriga krav och därmed kvalificerat sig för att över huvud taget kunna lägga in en ansökan om behörighet – ansökt om behörighet och fått den ansökan avslagen av socialstyrelsen. Vid rutinmässig uppmärksamhet eller inspektion fattas ju inte några beslut som meddelas och därmed blir överklagningsbara. Vederbörande blir utan vidare fråntagen sin provtjänstgöring. Och i det fall som motionen tar upp fick den berörde inte ens skriftligt meddelande härom enligt lagen om anställningsskydd.

Vilka subjektiva och irrelevanta skäl som helst från chefssidan kan komma att bestämma den utländske behörighetssökandens öde. Så har skett i det fall som vi har refererat till i motionen, som gäller en tandläkare med jugoslavisk examen och afrikanskt ursprung. Det finns skäl att misstänka att det i detta fall är fråga om diskriminering, då tandläkaren av huvudmannen i hemlighet förklarats uppvisa brister inom samtliga ämnesområden – trots att han fungerat som tandläkare i 18 månader, varav flera som klinikchef, och inte

*Behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården
m. m.*

fått några klagomål utan bara lovord från sina patienter. Det är för att förebygga liknande fall som vi har väckt motionen.

Mot denna bakgrund, fru talman, yrkar jag bifall till motion 2854. Jag hänvisar också till det särskilda yttrandet av Inga Lantz.

Anf. 191 ING-MARIE HANSSON (s):

Fru talman! Jag vill börja med att uttrycka min tillfredsställelse med den positiva vilja att lösa problemen med legitimation för operations-, röntgen- och radioterapiassistenter med äldre utbildning som utskottets betänkande speglar. Jag skulle bara på vissa punkter vilja rikta några frågor till John Johnsson som utskottets företrädare och förhoppningsvis få några förtydliganden från honom.

För det första skulle jag vilja fråga: Betyder yttrandet att det är assistenternas tidigare utbildning och yrkeserfarenhet som i huvudsak skall utgöra grund för att yrkesgruppen skall legitimeras som sjuksköterskor? De har ju ofta arbetat under lång tid och fungerat utomordentligt väl i en sjukvårdssituation där det har rått stor personalbrist.

För det andra skulle jag vilja fråga: Betyder yttrandet att de assistenter som inte har tillräckligt lång yrkeserfarenhet eller vars tidigare utbildning ändå inte bedöms tillräcklig skall erbjudas kompletteringsutbildning? Jag tolkar utskottets yttrande så, men jag tycker det vore bra om vi kunde få ett klarläggande på den punkten.

Det är litet svårt att utläsa hur utskottet tänkt sig att själva legitimeringsförfarandet skall gå till. En förutsättning måste vara att i så stor utsträckning som möjligt förenkla förfarandet. Helst skall inte varje individ provas på varje enskild merit.

Det skulle kunna gå till på så sätt att generella kriterier fastställs som avser en viss bestämd omfattning av yrkesverksamheten och i förekommande fall krav på en viss bestämd kompletteringsutbildning. Detta skulle underlätta för den enskilde att bedöma sin situation.

Om behörighetslagen tillämpas så att utbildade assistenter provas för legitimering som sjuksköterska, på liknande sätt som gäller för andra yrkesgrupper som legitimeras, kan de få legitimation efter det att de har styrkt att de uppfyller de generella kriterierna.

Det är också säkert bekant för utskottet att tjänstebegreppet nu är utmönstrat ur de kommunala kollektivavtalen och i stället har ersatts av begreppet anställning. Jag vill bara nämna detta förhållande.

Tidigare i debatten har Gullan Lindblad riktat viss kritik mot och tvivel på sjukvårdshuvudmännens ansvar i detta sammanhang. Jag anser att sjukvårdshuvudmännen säkert inser vikten av att assistenterna inte skall behöva komma i onödiga svårigheter bara av den anledningen att utbildningssystemet ändras.

De här olika assistentgrupperna har under de år då vi har haft en stor sjuksköterskebrist utfört ett oerhört värdefullt arbete inom sjukvården. Sjukvårdshuvudmännen måste därför stödja assistenterna så att de erhåller den eventuella kompletteringsutbildning som kan anses nödvändig. Jag

tolkar utskottets skrivning som en klar viljeinriktning i detta avseende och hoppas få bekräftat av John Johnsson att denna tolkning är riktig.

Det är väsentligt att den översyn som nu skall göras av förordningen om behörighet till vissa tjänster syftar till att alternativtjänsterna upphör och att assistenterna, i avvaktan på att de erhåller legitimation, jämställs med de nyutbildade sjuksköterskorna inom de verksamhetsområden som assistenterna har utbildning för. Jag anser att utskottet har uttryckt sig mycket klart på denna punkt.

Det är viktigt att man verkligen uttrycker en ambition på denna punkt, så att inte många människor hamnar i kompetensvister och i situationer där de känner osäkerhet.

Sammanfattningsvis: Huvudinriktningen enligt utskottets betänkande skulle alltså, såvitt jag förstår, vara att assistenterna skall betraktas som fullt jämställda med legitimerade sjuksköterskor inom de verksamhetsområden som assistenterna har utbildning för. För att erhålla legitimation bör de erbjudas de kompletteringsutbildningar som bedöms nödvändiga utöver yrkeserfarenhet eller tidigare utbildning. Generella kriterier för detta skall fastställas.

Slutligen bör övergångsbestämmelser utfärdas innebärande att assistenterna kan uppehålla de befattningar som de har då den nya lagen träder i kraft.

Anf. 192 JOHN JOHNSON (s) replik:

Fru talman! Som framgår av texten på s. 15 i betänkandet och som Gullan Lindblad också nämnde har utskottet klart skrivit att de assistenter som har kompetens skall ha legitimation. De som inte har full kompetens skall erbjudas kompletteringsutbildning, och de som inte vill komplettera sin utbildning skall kunna behålla tjänster utan legitimation.

Anf. 193 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att jag har riktat viss kritik mot sjukvårdshuvudmännen. Vad säger Ing-Marie Hansson om våra förutvarande kollegers nödrop till socialstyrelsen? Det framgår av dagens tidningar att man är mycket oroad över att sjukvårdshuvudmännen varje sommar inför semesterrarna ber om dispenser för att anställa personer utan sjuksköterskeexamen. Samtidigt finns det utbildade sjuksköterskor som går arbetslösa. Är inte Ing-Marie Hansson oroad på våra förutvarande kollegers vägnar inom denna yrkeskår?

När det gäller assistentgrupperna är vi tämligen överens över partigränserna.

Anf. 194 ING-MARIE HANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tackar John Johnsson för hans svar. Det kommer klart till uttryck att assistenterna skall erbjudas kompletteringsutbildning där så erfordras för att de skall kunna få behörighet. Det är avgörande att detta sedan följs upp av de enskilda landstingen, som ju kommer att få ta ansvaret för genomförandet. Jag förutsätter att man följer upp frågan. Det rör sig om

*Behörighet att ut-
öva yrke inom häl-
so- och sjukvården
m. m.*

ett ganska stort antal människor, som vi faktiskt har ett ansvar för. Vi har utnyttjat deras tjänster, och de har gjort en värdefull insats.

Till Gullan Lindblad vill jag säga att jag inte är så orolig som hon är. Jag förutsätter emellertid att socialstyrelsen noga följer vad som sker när det gäller dispensererna. Jag har sett att man gett landstingen möjligheter att utfärda dispenser. Jag anser då att socialstyrelsen naturligtvis bör få en redovisning, så att man kan se till att säkerheten inte sätts i fara. Det finns naturligtvis områden där kompetent undersköterskepersonal som har arbetat under lång tid mycket väl kan gå upp och tjänstgöra i olika kombinations-tjänster. Man måste också lösa frågan om patienternas säkerhet genom att se till att det finns personal.

Anf. 195 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Inom socialstyrelsen kommer man nog att göra vad man kan för att bevaka kompetensen inom hälso- och sjukvården. Nu är det emellertid så, att incitamenten till den allmänna nivelleringen när det gäller kompetens inom vårdområdet kommer från regeringen. Därför är jag djupt oroad.

Anf. 196 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Fru talman! Före middagsuppehållet hörde vi Jens Eriksson tala om vissa praktiska aspekter på trålfiske. Jens Eriksson är förmodligen den person här i kammaren som vet mest om trålfiske. Den fråga debatten gällde var fullkomligt neutral ur partipolitisk synvinkel. Likväl gick kammaren emot Jens Eriksson.

I det nu aktuella ärendet har kammaren fått lyssna till en person som vet vad hon talar om, nämligen Gullan Lindblad, som är sjuksköterska och som har varit verksam i kommunal, samhällelig verksamhet. Jag tycker att kammaren borde lyssna till Gullan Lindblad. Det är orimligt att i fråga om ett så kvalificerat arbete som sjuksköterskans skilja mellan kompetens, sådan den kommer till uttryck i form av legitimation, och behörighet för tjänst vid landets sjukvårdsinrättningar. Det är intressant att i propositionen finna att återkallande av legitimation gör verksamhet som sjuksköterska mot ersättning otillåten. För den som över huvud taget inte har någon legitimation tycks emellertid sådan verksamhet likväl vara tillåten.

Jag har haft förmånen att i mer än 40 år få samarbeta med svenska sjuksköterskor. Vad man begär av dem kräver i dag allt större kompetens, eftersom många av arbetsuppgifterna med åren blivit allt svårare och farligare. Arbetet har också blivit effektivare.

Fru talman! Jag vill helhjärtat sluta upp bakom det som Gullan Lindblad nyss har sagt. Sjuksköterskans yrke är i paritet med läkares, tandläkares och barnmorskors. För många av oss har sjuksköterskorna varit jämställda medarbetare, inte minst inom akutsjukvården.

Om kammaren tror att mer än 40 års erfarenhet inom svensk sjukvård har något värde för bedömningen av denna sak, borde ledamöterna mangrant

rösta på reservation 1. Detta är inte en partipolitisk fråga, men våra sjuksköterskor är värda det erkännandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialutskottets betänkande 33.)

Anf. 197 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 33 om vissa socialtjänstfrågor.

Nr 160

Fredagen den
1 juni 1984

Vissa socialtjänstfrågor

Vissa socialtjänstfrågor

Anf. 198 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! I socialutskottets betänkande nr 33 behandlas ett antal förslag om ändringar i socialtjänstlagen, LVU och LVM.

Utskottet är enigt på alla punkter utom den som gäller verkställighet av beslut enligt 6 § socialtjänstlagen, där det finns en reservation från centerpartisterna och moderaterna. Reservationen ansluter sig till den motion i frågan som väckts av Ulla Tillander och mig.

Utskottets förslag, som innebär ett tillstyrkande av proposition 1983/84:174, är att beslut enligt 6 § socialtjänstlagen skall verkställas omgående utan att man avvaktar att beslutet vinner laga kraft.

Från reservanternas sida är vi överens med utskottsmajoriteten om att av socialnämnden fattade, gynnande beslut skall verkställas omgående. Vår avvikande mening gäller beslut fattade av besvärinstanser, som vi anser skall verkställas först sedan de vunnit laga kraft, om inte starka skäl i det enskilda fallet talar för motsatsen.

Som skäl för att beslut enligt 6 § socialtjänstlagen skall gälla omedelbart anför föredragande statsråd i proposition att motsvarande bestämmelser fanns i socialhjälpplagen. Det är nu inte något särskilt starkt argument, eftersom det över huvud taget är mycket svårt att göra jämförelser mellan socialhjälpplagen och socialtjänstlagen. Den nya lagen ger t. ex. helt andra möjligheter till bistånd än den gamla, och till bistånd i form av förebyggande och rehabiliterande insatser. Det är alltså inte alls endast fråga om hjälpåtgärder av akut karaktär. Jag anser därför inte att den beskrivning statsrådet ger är riktigt rättvisande, när hon säger att den hjälp enskilda behöver och har rätt till enligt 6 § socialtjänstlagen i regel är av den arten att den måste lämnas omedelbart.

Som framgår av skrivningen i betänkandet har utskottet haft viss förståelse för synpunkterna i vår motion, men har ändå gått på propositionens förslag. Det innebär alltså att utskottsmajoriteten anser att det i regel är fråga om ett akut behov som skall tillgodoses och att det finns skäl för att beslutet i fråga omgående skall verkställas.

Från reservanternas sida hävdar vi att det är i kommunernas socialnämnder man har den allra bästa kännedomen om den enskildes behov, och om

*Vissa socialtjänst-
frågor*

vilka hjälpinsatser han eller hon är mest betjänt av.

Vi påstår också att det är regel att akuta behov tillgodoses genom socialnämndens försorg. Tillgänglig statistik understryker också att det är på detta sätt.

Det måste därför vara rimligt att man vid utformningen av en ny lagbestämmelse utgår från det som är normalsituation och inte från något som måste betecknas som undantag.

I vårt förslag har vi också tagit hänsyn till minoritetsfallen, alltså de fall när besvärinstans finner att kommunen har underlåtit att avhjälpa ett akut behov.

Med den relativitet som socialtjänstlagen har vad det gäller såväl behov av bistånd som biståndets utformning, är det ofrånkomligt att en rad gränsdragningsproblem uppstår, problem som kan bedömas olika.

Det måste därför även fortsättningsvis finnas reella möjligheter att överklaga ett beslut, inte bara för den enskilde utan också för kommunen – det sistnämnda inte minst därför att tredje person indirekt kan drabbas av ett felaktigt beslut.

Utskottets förslag innebär emellertid att besvärsrätten för kommunerna inskränks. Det framgår tämligen klart av ett beslut som regeringsrätten fattade den 30 december 1983.

Beslutet gäller ett ärende där en kommun avslagit en begäran om att betala en hyresskuld på drygt 4 000 kr. Länsrätten upphävde beslutet. Kommunen tolkade gällande lag på så sätt att man var skyldig att utbetala beloppet, vilket man också gjorde, samtidigt som länsrättens beslut överklagades.

Kammarrätten har emellertid inte tagit upp ärendet till prövning, med motivet att det var att betrakta som ett verkställighetsbeslut och eftersom kriterier saknades för att kommunen skulle kunna återkräva det utbetalda beloppet. Regeringsrätten beslöt sedermera med tre röster mot två att kammarrättens beslut att ej pröva ärendet var riktigt.

Det här exemplet går direkt att överföra till den situation som uppstår om utskottets förslag på denna punkt går igenom. Regeringsrättens här redovisade beslut kommer därför att bli prejudicerande, vilket måste innebära en begränsning av kommuns besvär rätt.

Fru talman! Med det anförda har jag pekat på flera skäl till att avslå utskottets förslag i denna del, och jag yrkar därför bifall till reservationen och i övrigt till utskottets förslag.

Anf. 199 LILLY BERGANDER (s):

Fru talman! Jag vill redan nu säga att jag inte kommer att använda min anmälda taletid på tio minuter. Jag hänvisar till betänkandet, där både propositionen, motionen, reservationen och utskottets ställningstagande på ett förnämligt sätt finns redovisade. Jag vill naturligtvis ändå med några ord till protokollet ange den principiella skillnaden mellan majoriteten och reservanterna.

Majoriteten anser, till skillnad mot reservanterna, att det är viktigt att det är den enskildes intresse som vi tar hänsyn till i första hand och att det får gå

före en kommuns intressen. Det betyder alltså, att om ett överklagat beslut går den överklagande till mötes anser majoriteten att det också bör gälla för nämnden. Nämnden kan ändå överklaga beslutet, och på sikt får vi då fram vissa prejudicerande domar, som det blir enklare för nämnderna att följa.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 200 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Det kanske kan låta bestickande när man säger sig sätta den enskildes rätt före förvaltningens, men då bortser man från det faktum att socialnämnden har ett övergripande ansvar för alla enskilda i kommunen. Det handlar alltså om att göra en prioritering så att tillgängliga resurser fördelas på rätt sätt. Ett felaktigt beslut om bistånd kan för tredje person inverka menligt på så sätt att det han eller hon hade haft rätt till sätts i fråga. Denna tredje person har inte besvärsmätt i sammanhanget, och därför är det av starkt intresse att kommunen har möjlighet att även i fortsättningen fullfölja sin besvärsmätt.

För Lilly Bergander måste jag återigen påpeka att det redan finns ett utslag från regeringsrätten som är direkt hänförligt till den situation som nu uppstår och som visar att kommunens reella möjlighet upphör genom att man har vägrat att över huvud taget ta upp ärendet till prövning.

Anf. 201 LILLY BERGANDER (s):

Fru talman! Självfallet kan det röra sig om besvärliga frågor. Men jag är övertygad om att ju längre socialtjänstlagen varit i kraft och ju mer erfarenhet av den nämndledamöter och tjänstemän får, desto färre kommer överklagandena att bli.

Också jag har läst den dom som Rosa Östh hänvisar till. Jag skall naturligtvis inte uttala mig om någon enskild nämnds beslut, men jag tror inte att jag skulle ha medverkat till det beslut som nämnden i det här fallet fattade.

Anf. 202 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Något som är anmärkningsvärt och som förtjänar att påpekas i sammanhanget är att det av Kommunförbundets statistik över kammarrättsdomar under 1982 framgår att av 32 ärenden där en kommun har överklagat länsrättens beslut har 7 ärenden inte resulterat i domar. I 11 av ärendena har kammarrätten fastställt länsrättens dom. Men i 14 fall – alltså en majoritet av ärendena – har kammarrätten upphävt länsrättens beslut och således gett socialnämnden rätt. Detta visar att det finns starka skäl att tro att om kommunen verkligen har besvärsmätt kan dess ursprungliga beslut komma att gälla.

Jag tror inte alls att vare sig utskottet eller regeringen haft någon ond avsikt med det här förslaget, utan snarare att man varit en smula överambitiös när det gäller att rätta till lagen på olika punkter. Men verkligheten framöver

kommer troligen att visa att vi från reservanternas sida har varit inne på rätt väg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialutskottets betänkande 30

Mom. 2 (skydd för utomstående)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 121 för reservation 1 av Rune Gustavsson m. fl.

Mom. 3 (skydd mot sociala skadeverkningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rune Gustavsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (utredning och ansökan om vård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rune Gustavsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (beslut om omedelbart omhändertagande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rune Gustavsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (vårdtidens längd)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 121 för reservation 5 av Rune Gustavsson m. fl.

Mom. 7 (s. k. vilande resolution)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Rune Gustavsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (inledande sjukhusvård)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 121 för reservation 7 av Rune Gustavsson m. fl.

Mom. 9 (kontraktsvård inom socialtjänsten)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 134 för reservation 8 av Ingemar Eliasson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 32

Mom. 2 (viss komplettering av förordningen 1983:751)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 15 för motion 2854 av Sven Henricsson och Margó Ingvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (behörighetskrav för sjuksköterskeyrket)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 80 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ingemar Eliasson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 33

Mom. 1 (verkställighet av beslut enligt socialtjänstlagen)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 120 för reservationen av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 2–4

Utskottets hemställan bifölls.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

18 § Vissa trafikpolitiska frågor

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1983/84:32 om vissa trafikpolitiska frågor m. m.

Anf. 203 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! När riksdagen 1979 tog ställning till trafikpolitiken i vårt land vilade ställningstagandet på en utredning som arbetat under flera år, både under socialdemokratiska och borgerliga regeringar. Den trafikpolitiska utredning som beredde frågan om den framtida trafikpolitikens utformning i landet var till sin huvudsakliga del ett järnvägspositivt utredande. Den beredde också grunden för en utredning om hur vi skulle se på trafikpolitiken i Sverige på ett annat sätt. Man följde principen om ett samhällsekonomiskt synsätt, som i fortsättningen skulle vara vägledande.

Nu har det gått åtskilliga år under vilka vi har tillämpat 1979 års trafikpolitiska beslut. Vi har i moderata samlingspartiet kommit därhän att vi i vissa delar ställer oss tvivlande till om utformningen av 1979 års trafikpolitiska beslut är riktig. Vi vill ha en parlamentarisk utvärdering av beslutets verkan.

Nu vet jag att det i departementet finns olika utredningar som bedömer affärsverksformernas struktur, om konkurrensneutralitet föreligger, osv. Men i trafikutskottets betänkande 32 har vi från den moderata sidan i reservationen krävt att vi skall få till stånd en parlamentarisk utvärdering vad avser erfarenheterna av 1979 års trafikpolitiska beslut.

Nr 160

**Fredagen den
1 juni 1984**

**Vissa trafikpoli-
tiska frågor**

Jag yrkar med detta i och för sig korta anförande bifall till reservationen i trafikutskottets betänkande 32.

Anf. 204 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det beslut som 1979 fattades om trafikpolitiken var i stora delar enhälligt. I varje fall anslöt sig moderata samlingspartiet till den dåvarande majoritetens synpunkter.

Nu vill moderaterna ompröva beslutet. De vill i varje fall utreda frågorna. Och de tycker tydligen att förhållandena inte är så bra utan att det är dags att börja göra ändringar.

Och visst behöver politiska beslut omprövas, men så sker kontinuerligt allteftersom tiderna förändras. Vi får varje år ta del av kompletteringar och nya ställningstaganden till trafikpolitiken i anslutning till budgetpropositionen. Vidare presenteras kontinuerligt propositioner, som är föranledda av de ändrade förhållanden vi möter i vårt samhälle.

Mot denna bakgrund har det moderata kravet på utredning av trafikpolitiken avstyrkts.

Jag yrkar, herr talman, bifall till trafikutskottets hemställan i betänkandet.

Men jag kan inte underlåta att i detta sammanhang, när vi behandlar detta betänkande, som även är föranlett av en vidlyftig moderat motion om bilismen, säga några ord om moderata samlingspartiets motion och de särskilda yttranden som den också har fått till följd.

De motionskrav som moderaterna framfört när det gäller bilismen är i stora delar häpnadsväckande – det är förvånande att de frågorna reses från moderata samlingspartiets sida. Men jag skall vara mild i min bedömning och anta att motionens innehåll inte är skrivet i det här huset utan är författat någonstans utanför riksdagen. Det minsta man kunde begära är ändå att moderaterna hade läst igenom den motion de varit med om att avlämna!

Varför säger jag nu detta? Jo, moderaterna ställer tio yrkanden om bilismen i motionen och framställer sig samtidigt som det enda parti som tar till vara bilisternas intressen här i landet. Vi har funnit att praktiskt taget samtliga dessa tio yrkanden är uppfyllda, och två av yrkandena har moderaterna inte ens själva konkretiserat – utskottet har alltså inte kunnat behandla dem. De tio krav ni har fört fram var i stort sett tillgodosedda redan innan motionen skrevs. Utredningar och översyn som ni har begärt var redan på gång.

Herr talman! Med detta vill jag än en gång yrka bifall till trafikutskottets hemställan i betänkande 32.

Anf. 205 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag är först och främst mycket tacksam för att Birger Rosqvist inser att det moderata kravet på en ständig utvärdering av ett så viktigt beslut som 1979 års trafikpolitiska beslut är välgrundat. Jag hoppas att han så småningom skall vinna insikt om det riktiga i att uppfylla vårt krav på en parlamentarisk utvärdering. En sådan utvärdering är faktiskt nödvändig, därför att först i en sådan kan vi från olika partier ange våra synpunkter på

olika delar av utfallet av 1979 års trafikpolitiska beslut.

Denna fråga skulle i och för sig, herr talman, vara värd en lång och ingående debatt, eftersom 1979 års trafikpolitiska beslut påverkar landets ekonomi, särskilt näringspolitiskt, i ytterst hög grad.

Men Birger Rosqvist slingrar sig ifrån denna huvudfråga i en eventuell större debatt genom att ta upp frågan om vår bilmotion. Han säger att han tror den vara skriven utanför detta hus – och det är han väl såsom socialdemokrat expert på att bedöma. Jag förmodar att en del av de motioner som Birger Rosqvist och hans parti står för skrivs på annat ställe än just här i huset. Att så är fallet är i varje fall för mig alldeles uppenbart.

Vi har från moderat sida genom vår motion om bilismen velat ge uttryck för en hundraprocentigt positiv inställning till bilismen här i landet.

Det är inte första gången. Birger Rosqvist, som vi här i kammaren diskuterar och disputerar om bilismens roll i vårt samhälle. Jag har varit med om debatter där man från olika partier har trätt fram och betygat sin kärlek och positiva inställning till bilismen men bara några dagar senare varit med om att ge samma bilism i Sverige ytterligare pålagor. Vi har så sent som för några veckor sedan röstat emot den pålaga som den höjda fordonsskatten utgör för bilismen.

Vi är alltså konsekventa i vårt uppträdande när vi försöker slå vakt om den viktiga roll som bilismen har för Sveriges invånare, för Sveriges näringsliv och för Sveriges ekonomi. Även om en hel del av detta är lättgods, och även om en hel del är sådana saker som Birger Rosqvist och socialdemokraterna också bekänner sig till, så är det värt att sätta det på pränt och ge uttryck för det i denna lagstiftande och beskattande församling, Sveriges riksdag.

Anf. 206 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Skillnaden mellan oss när vi diskuterar trafikpolitiska frågor eller bilism tycks vara att vi i varje fall läser igenom de motionsförslag som vi kan få i vår hand. Men, herr Clarkson, ni måtte inte ens ha gjort det vid detta tillfälle – ni bara tutade och körde, för att travestera litet grand om bilismen.

Alla de att-satser som ni har tagit upp – om bilen och glesbygden, bilen och storstaden, biltullar vid storstädernas infarter, biltåg på försök i Sverige, upplysningskampanjer om bilbälten i baksätet, bilen och särbestämmelser, svenska krav om bullernivåer, ECE-krav om bullernivåer osv. – gäller frågor som är på gång. Det rullar, Rolf Clarkson. I den mån ni har ställt andra krav, finns över huvud taget inte de problem för bilismen som ni vill avskaffa. Detta gäller exempelvis frågan om förbud mot veckoslutstrafik med lastbilar under sommaren. Detta är ju avskaffat sedan flera år tillbaka.

Sedan har vi det där med bilskatten, Rolf Clarkson. Jag minns inte så dåligt, jag heller. Den förste moderate kommunikationsministern hette Bo Turesson. En av de första frågor som gällde bilismen under den moderata tiden i kommunikationsdepartementet gällde en höjning av bilskatten med 100 %. Har ni glömt det?

För att återgå till er bilmotion den här gången, måste jag säga att har ni läst den, har ni gjort precis som era främsta företrädare gör när man har

Nr 160

**Fredagen den
1 juni 1984**

*Vissa trafikpoli-
tiska frågor*

sammanträde i utrikesnämnden: då har ni sovit eller varit frånvarande. I annat fall har ni väckt den här motionen i helt andra avsikter än att uppnå några konkreta resultat i denna kammare. Då är det ett rent populistiskt påfund som ni har presenterat för Sveriges riksdag.

Anf. 207 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte vilka bevekelsegrunder Birger Rosqvist har för att här fresta kammarens ytterligt uttänjda tålamod med en pseudodebatt av denna typ i kväll.

Det viktiga i trafikutskottets betänkande är kritiken av och synsättet på 1979 års trafikpolitiska beslut. Detta är, för att använda vårt politiska fikonspråk, den övergripande frågan.

Så börjar Birger Rosqvist plötsligt att slå in öppna dörrar genom att tala om bilism, fordonsskatter, elände, vem som har författat motioner och hur det har gått till. Det är en argumentationsnöd, som är sällsynt i denna kammare med dess normalt höga intellektuella resning.

Sanningen är den att bilismen i Sverige är en mjölkko för den lagstiftande och beskattande församlingen, något som vi måste vara aktsamma inför. Vi måste se till att den väsentliga samhällsfunktion som bilismen utgör bevaras och utvecklas. Även om nu Birger Rosqvist på socialdemokraternas vägnar påstår att också han vill det, var det senaste som den socialdemokratiska regeringen gjorde att drastiskt höja fordonsskatten för bilismen i landet. Man kan tala vackert, men det är verkligheten och besluten som är avgörande.

Jag vill avsluta mitt anförande med att citera William Shakespeare: "Den herrn bedyrar för mycket." Den herrn är Birger Rosqvist.

Anf. 208 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Transportområdet är en viktig sektor inom regionalpolitisk planering. Den underbygger ett av de mest centrala målen för all politisk planering, nämligen skapandet av fler arbetstillfällen.

Transportteknik rymmer också framtida nationella och internationella utvecklingsmöjligheter. Den är ett område, där Sverige har ett kunnande, som med en produktionsanknuten forskningsinsats kan utvecklas mot nya tekniska lösningar motsvarande samhällets behov. I detta sammanhang är s. k. kombinationssystem av stort intresse. Det kan vara fråga om lastbils-transporter, järnvägstransporter, persontransporter inom större tätorter, samordnade sjötransporter, terminalhantering, trafik- och transportsystem i utvecklingsländer m. m.

I motion 1008 av Alexander Chrisopoulos och Marie-Ann Johansson föreslås inrättande av ett transporttekniskt centrum i den s. k. trestadsregionen. Förslaget har blivit välvilligt behandlat av utskottet, och vi har inget annat yrkande än utskottet här i dag. Vi kommer dock nogsamnt att bevaka arbetet med ett transporttekniskt centrum och då särskilt pröva överväganden om dess framtida förläggning inom trestadsregionen. Lokaliseringen av transportforskningsberedningen, om vilken det förs fram förslag i den forskningspolitiska propositionen, undanröjer inte möjligheterna att pröva

en lokalisering av ett transporttekniskt centrum till den s.k. trestadsregionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a (riktlinjer för trafikpolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 78 för reservationen av Rolf Clarkson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

19 § **Ändringar i hyreslagstiftningen m. m.**

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1983/84:29 om ändringar i hyreslagstiftningen m. m. (prop. 1983/84:137).

Anf. 209 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Vi moderater har avgivit ett antal reservationer vid detta betänkande. Den första rör frågan om en översyn av bruksvärdessystemet. Vi menar att det system som i dag tillämpas är helt otillfredsställande. Bruksvärdessystemet innebär nämligen, som det fungerar i dag, å ena sidan att de allmännyttiga bostadsföretagen inte får kostnadstäckning för sina hyror, eftersom de inte tar ut kostnaderna fullt ut – en del subventioneras av kommunerna. Genom att de allmännyttiga företagen, som är prisledande, i bruksvärdessystemet inte tar ut alla sina kostnader får å andra sidan inte heller de enskilda företagen genom hyressättningen ut sina kostnader motsvarande bruksvärdet.

Detta leder för det första till att systemet motverkar en omflyttning i systemet. Man får nämligen inte ut de hyror som man skulle kunna få ut för de äldre bostäderna. De nya bostäderna åsätts en hög hyra, medan de äldre bostäderna har en lägre hyra, och därför bor hyresgästerna kvar i det äldre beståndet. För det andra leder systemet till att övertagande av vissa förvaltningsuppgifter – det kan t. ex. gälla trappstädning men också mycket annat – inte minskar hyran i bruksvärdessystemet. Systemet motverkar alltså initiativ syftande till övertagande av vissa förvaltningsuppgifter.

Mot denna bakgrund menar vi att det är dags att göra rent hus med nuvarande system. Vi vill ha ett bruksvärdessystem som tar större hänsyn till läge och som bygger på en marknadsprishyressättning – en hyressättning baserad på vad marknaden egentligen är beredd att betala för bostäderna: Detta är också bakgrunden till våra reservationer 1 och 2.

I reservation 2 framhåller vi att man borde starta en försöksverksamhet med en fri hyresmarknad. Vi är övertygade om att en sådan försöksverksamhet skulle leda till att man får till stånd ett permanent system med en fri hyresmarknad, innebärande att konsumenten får betala den hyra vederbö-

Nr 160

Fredagen den
1 juni 1984

*Ändringar i hyreslagstiftningen
m. m.*

Fredagen den
1 juni 1984

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen
m. m.*

rande prefererar för bostaden i fråga. Vi tror att detta skulle vara en fördel.

Detta skulle exempelvis i Storstockholm innebära att bostäderna i innerstaden inte skulle ha en väsentligt lägre hyra än de bostäder som byggs i våra förorter. I dag är det nämligen så att förorternas sämre belägna bostäder är väsentligt dyrare än innerstadens välbelägna bostäder. Vi menar att det är orimligt och att man i stället skulle vara beredd att acceptera ett system som mera överensstämmer med konsumenternas värderingar på hyresområdet.

Den andra fråga som jag vill beröra gäller förhandlingsrätten. Där har vi moderater under många år slagits för hyresboendes exklusiva rätt att själva bestämma om de vill vara med i någon förening och om denna förening skall företräda dem i förhandlingen. Det skall alltså vara hyresgästernas sak att bestämma detta. Som det är i dag säger hyresförhandlingslagen att de som inte vill att Hyresgästernas riksförbund skall förhandla för dem skall visa att de är förhandlingsfähiga. De skall visa att de är i stånd att ta hand om sina egna intressen. Vi menar att detta är orimligt. Självfallet skall svenska medborgare, myndiga sådana, som har rätt att teckna ett hyreskontrakt själva kunna avgöra vilka som skall förhandla för dem och om en förening skall ges förhandlingsrättighet.

Mot den bakgrunden säger vi att den nuvarande hyresförhandlingslagen, som ger Hyresgästernas riksförbund ett faktiskt förhandlingsmonopol, måste ändras och den enskilde hyresgästen ges frihet att låta den organisation som hon eller han själv vill förhandla för henne eller honom.

Reservation 23 rör förhandlingsersättning. Vi menar att alla fria förhandlingar självfallet måste bygga på principen att varje part betalar sina egna kostnader för förhandlingen. I dag är det på det sättet att hyresförhandlingarna bekostas av fastighetsägarna, som i sin tur övervältrar kostnaderna på hyresgästerna. Det betyder när det gäller allmännyttan att de kostnader som Hyresgästernas riksförbund tar ut för förhandlingarna är baserade på en procentsats, vilket innebär att hyresförhandlingarnas resultat är direkt relaterat till hyran, dvs. ju sämre hyresgästorganisationen förhandlar, desto högre blir hyran. Vi menar att detta är orimligt och vill att man skall ha ett system där var och en som är medlem i en hyresgästorganisation, oavsett vilken, står för de kostnader som är förknippade med förhandlingen i vederbörande organisation. Det är det ena.

Det andra är att ingen skall vara med och betala för någon annans kostnader.

Mot denna bakgrund, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 22 och 23.

Anf. 210 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! År 1978 beställde riksdagen en översyn av bruksvärdessystemet. Man hävdade inte bara att allmännyttan inte fick täckning för de s. k. sociala kostnaderna med detta bruksvärdessystem utan också att en del privata hyresfastighetsägare överkompenserades.

I den proposition som vi nu behandlar, 1983/84:137, föreslås inga större förändringar av systemet. Centern anser att tiden är mogen att pröva hur det

*Ändringar i hyreslagstiftningen
m. m.*

skulle fungera med en helt fri hyressättning. Hyresgästerna har ju tillgång till en väl utbyggd förhandlingsordning. De har, om de så önskar, tillgång till en stark organisation. Lika väl som arbetsmarknadens parter får ansvara för lönemarknaden utan statliga regleringar, borde hyresgäster och fastighetsägare kunna betros att klara sina mellanhavanden. "Gör hyresgästerna myndiga" har centern satt som rubrik på sin motion om ändringar i lagen om hyresförhandlingar. Hyresgästerna i en fastighet bör få bestämma om de vill klara förhandlingarna själva eller anlita en organisation.

När det gäller hyran för lokaler är det bra att det svåra problemet med avvägning mellan hantverkarnas och fastighetsägarnas intressen ses över. Det är riktigt att stadernas centrala delar kan behålla serviceverksamheter, även om dessa inte tål så höga hyror som t. ex. affärer och kontor kan betala.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 13, 17, 18, 22 och 23.

Anf. 211 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att göra en kommentar till det Knut Billing och i någon mån också Birgitta Hambraeus sade här. Det gäller frågan om en fri hyresmarknad, att pröva en helt fri hyressättning. Knut Billing sade att hyresgästen skall vara beredd att betala den hyra vederbörande prefererar för sin bostad. I klartext: Hyresgäster som inte har sett till att ha tillräckligt hög inkomst eller förmögenhet skall inte kunna efterfråga den bostad som de egentligen skulle behöva för sig och familjen. Det är innebörden av vad Knut Billing sade. Jag måste också säga att jag är förvånad över att Birgitta Hambraeus så lätt halkar in i detta tal om en fri hyressättning – precis som om vi i Sverige inte skulle ha tillräckligt med negativa erfarenheter av vad en fri hyresmarknad och liknande ting skulle leda till för de människor som sitter sämst till i fråga om sina bostäder, för de människor som har de lägsta inkomsterna, för barnfamiljerna, för invandrare och andra som har uppenbara svårigheter att hyra de bostäder som de egentligen skulle behöva.

Vi får vara glada för att de borgerliga partierna inte har större inflytande än de har i dessa frågor.

Herr talman! Förslagen till ändringar i hyreslagstiftningen innehåller flera förbättringar för hyresgästerna, i flera fall förbättringar som vpk har föreslagit tidigare år. Det är positivt att bruksvärdessystemet föreslås bibehållas, med en viss förändring som innebär att hyresgästernas rättsställning förbättras. Bra är också att systemet med bränsle- och va-klausuler i princip förbjuds och att totalhyra införs. Totalt sett är emellertid förslagen till förändringar av hyreslagstiftningen enligt vpk:s mening alltför begränsade.

Vi har i olika sammanhang påtalat brister och krävt förändringar och förbättringar, så att hyresgästerna får mer att säga till om och fastighetsägarna mindre bestämmanderätt. Lagstiftningen måste ge hyresgästerna en grundläggande trygghet. Det innebär ett starkt besittningsskydd, bytesrätt, skydd mot hyreshöjningar och ett avgörande inflytande över det egna boendet.

Regeringens förslag innehåller tyvärr inga nya bestämmelser om hyressätt-

ningen för lokaler. Vpk har under flera år och senast i en motion under allmänna motionstiden föreslagit en skyndsam översyn av hyreslagens bestämmelser för besittningsskydd och hyressättning för lokalhyresgäster. Vi har vidare begärt förslag i syfte att stärka lokalhyresgästernas ställning på hyresmarknaden. Nu aviseras i propositionen en utvärdering av det nu gällande systemet med indirekt besittningsskydd. Det borde, som vpk framhållit, redan tidigare ha stått klart att en övergång till ett direkt besittningsskydd är befogad även för lokalhyresgäster.

Utskottet säger sig nu dela den oro som kommer till uttryck i motionen och hälsar med tillfredsställelse att en utvärdering kommer till stånd. Utskottet understryker också vikten av att en sådan utvärdering blir mer omfattande än hittills gjorda undersökningar. Jag förutsätter att man då, som sägs i propositionen, kommer att överväga någon form av direkt besittningsskydd, och jag har inget annat yrkande på denna punkt än utskottets.

Ett annat krav som vpk vid ett flertal tillfällen aktualiserat är kravet på en förbättring av besittningsskyddet vid andrahandsuthyrningar. Vi noterade som positivt hyresrättsutredningens förslag i detta avseende. Utredningens förslag i denna del, som i princip innebär att en andrahandshyresgäst efter tre år kan få överta hyresrätten till den bostad han hyr, har emellertid regeringen nu inte accepterat. Vi föreslår att hyresrättsutredningens förslag på denna punkt skall tas med i lagen.

I s-motion 2768 förespråkas en lagändring i samma riktning, och fp-motion 2771 ansluter även den till hyresrättsutredningens förslag och begär förslag från regeringen i enlighet med detta.

Vi noterar också med beklagande, att regeringen i sitt förslag avstått från möjligheten att ta bort påtaglighetsbegreppet då det gäller hyresjämförelser enligt bruksvärdesbestämmelserna. Vpk har alltsedan bruksvärdesreglerna infördes rest invändningar mot och föreslagit borttagande av både det tidigare begreppet "väsentligt" och det nuvarande begreppet "påtagligt" i bruksvärdesreglerna. Just genom att hyran enligt nuvarande regler inte anses oskäligen – annat än om den är påtagligt högre än hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet anses likvärdiga – medverkar dessa regler till ständiga hyreshöjningar och till att hyresnivåerna hela tiden skruvas upp vid nya jämförelser. Ordet "påtagligt" bör utgå, och då kommer hyran inte att anses som skäligen om den är högre än hyran för likvärdiga lägenheter.

Vpk har aldrig delat den uppfattning som regeringen redan 1974 gav uttryck för och som innebär att det behövs ett utrymme utöver den nivå som kan konstateras vid jämförelseprövningar. Detta utrymme och den flexibilitet som utskottsmajoriteten nu talar för är väldigt ensidig – det handlar nämligen hela tiden om utrymme uppåt och flexibilitet uppåt för större hyreshöjningar!

Vpk återkommer nu också till ytterligare ett par förslag som vi tidigare aktualiserat. Det är förslaget till borttagande av bestämmelser i den nuvarande lagstiftningen som är klart oförmånliga för hyresgästerna och ställer dem i ett underläge gentemot hyresvärdarna.

Det gäller hyresgästens rätt att låta utomstående personer bo i sin

lägenhet. Den rätten begränsas nu av att det ej får "medföra men för hyresvärden". Eftersom redan det förhållandet, att det för längre eller kortare tid bor vad man i lagen kallar utomstående personer i den förhyrda lägenheten, kan anses medföra men för hyresvärden, bör denna paragraf utgå ur lagen. Hyresgästen bör givetvis själv få bestämma vem eller vilka han vill inhysa i sin lägenhet. Hyresvärdens möjlighet att i vissa situationer ingripa regleras som bekant i andra paragrafer.

Nu säger utskottsmajoriteten att 41 § i hyreslagen skulle ha precis motsatt innebörd, nämligen en rätt för hyresgästen att ha inneboende i sin lägenhet, och att ett bifall till motionen skulle medföra att hyresgästen gick miste om denna rättighet. Det är minst sagt en något underlig slutsats som utskottsmajoriteten kommer fram till mot bakgrund av vad som sägs i lagparagrafen: "Hyresgästen får ej inrymma utomstående personer i lägenheten, om det kan medföra men för hyresvärden."

Herr talman! För dem som hyr personalbostäder med s. k. kopplat avtal gäller hyreslagen i dess helhet, med viss inskränkning i besittningsskyddet (46 § punkt 9). I princip gäller kvarboenderätt om hyrestiden har varit minst tre år, även om anställningen upphört.

Undantagsbestämmelsen som finns i 67 § ger emellertid möjlighet att genom kollektivavtal på arbetsmarknaden sätta ur kraft alla hyreslagens grundläggande trygghetsbestämmelser: besittningsskyddet, bytesrätten, rätten att i vissa fall hyra ut i andra hand, rätten att säga upp avtalet för villkorsändring och rätten att överklaga en uppsägning. Undantagsbestämmelsen strider mot den grundläggande tanken i hyreslagstiftningen, och sådant villkor är enligt vpk:s mening oskäligt mot den enskilda hyresgästen. Ett borttagande av denna paragraf är en förutsättning för större trygghet och rättvisa åt tiotusentals hyresgäster som har sådana förhållanden och sådana avtal.

Hyresgästföreningen i Storstockholm, som har viss erfarenhet av sådana ärenden som det här gäller, har tagit ställning för att 67 § skall avskaffas. Man anser, liksom vpk, att det inte bör finnas några möjligheter att avtala bort hyresgästernas lagstadgade rättigheter, bl. a. när det gäller besittningsskydd och bytesrätt.

Den motivering som bl. a. i propositionen anförts om att sambandet mellan anställning och bostad numera inte har samma betydelse som tidigare utgör enligt vår mening närmast ytterligare ett argument för att avskaffa 67 §.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 6, 12, 16, 20 och 21, som är fogade till bostadsutskottets betänkande nr 29.

Anf. 212 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! I samband med att bostadsutskottet behandlat regeringens förslag om ändringar av hyreslagstiftningen har även en del motionsyrkanden från den allmänna motionstiden behandlats. Folkpartiet har i sin motion 1983/84:2113 föreslagit en försöksverksamhet med fri hyresmarknad. Vi säger att en sådan försöksverksamhet i några kommuner kan ge underlag för vidare ställningstaganden.

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen
m. m.*

Bruksvärdessystemet har sedan det infördes 1968 fått en hyresreglerande inriktning. Den bostadsbrist som rådde fram till slutet av 1970-talet kan förklara och försvara denna inriktning. Vi har i dag en helt annan situation. Vi tror inte att en avveckling av bruksvärdessystemet skulle innebära några större förändringar av hyresnivåerna. Det är emellertid nödvändigt att få detta belyst, och så skulle ske genom den försöksverksamhet vi förordar. Vi kan då förhoppningsvis få resultat som ger oss möjlighet att gå över till en friare, mer marknadsbetonad, hyressättning.

Herr talman! I samband med detta vill jag ta upp frågan om lägesfaktorn och frågan om ersättning till boendeinflytande och fritidsverksamhet. Genom den praxis som tillämpas påverkar inte läget av en bostad i någon större omfattning hyressättningen. Detta är enligt vår uppfattning felaktigt. Det är inte bara standard och utrymme som är av intresse för den boende. Läget av bostaden har stor betydelse och bör därför vara en del av det som bedöms vid hyressättningen.

När det gäller ersättningen för fritidsverksamhet och boendeinflytande har de avtal som slutits mellan Hyresgästernas riksförbund och SABO fått till följd att man nu förhandlar för alla, även för icke medlemmar. Vi har från folkpartiet i motion 1983/84:2113 fört fram krav på en precisering av hyreslagen, så att ersättning för boendeinflytande och fritidsverksamhet som kommer organisation av hyresgäster till del inte skall anses vara hyra.

Vi anser det klart oacceptabelt att, som sker i dag, stora belopp uttas av hyresgäster som inte ens är anslutna till förening som genom sin riksorganisation slutit avtal om sådan ersättning. Det är oerhörda summor som denna väg slussas in i hyresgäströrelsen.

Det kan möjligen sägas att pengar som gäller fritidsverksamheten kommer samtliga hyresgäster till godo. Boinflytandeverksamheten är däremot i stort sett stängd för icke medlemmar.

Det har f. ö. från hyresgäster hörts kraftiga protester när det gällt fritidsverksamheten. Den får kritik genom sin utformning och sin ojämna fördelning. Hyresgäströrelsen får också en privilegierad ställning gentemot fristående föreningar, som får en svårare arbetssituation.

Kostnaderna för boinflytande och fritidsverksamhet kommer också, genom att det påverkar hyresuttaget, att ligga med i bedömningen av bruksvärdet. Detta är klart olämpligt.

Herr talman! Vi har i vår motion 1983/84:2771 också tagit upp frågan om en ny hyresprocesslag. Hyresrättsutredningen lade fram ett förslag om en ny lag. En majoritet av remissinstanserna var positiv till förslaget. Bostadsministern har inte följt utredningens förslag, och detta är beklagligt.

Vi anser från folkpartiet att man måste ändra den ordning som i dag gäller, där intresseledamöter kan delta i avgörande av frågor som rör deras egen intresseorganisation. Det ha vi påtalat i vår motion 1983/84:2113, som väcktes under den allmänna motionstiden, och yrkat att hyresnämnd och bostadsdomstol överförs till allmänna domstolar.

Visserligen kan det tyckas praktiskt att hyresmarknadens parter finns

representerade i den dömande instansen, men det kan vara tvivelaktigt ur rättssäkerhetssynpunkt.

Kravet på överförande av prövningen till allmän domstol är därför berättigat, men en ny hyresprocesslag behövs också för att förenkla förfarandet. Jag yrkar alltså att riksdagen hos regeringen begär förslag om en ny hyresprocesslag.

Till sist vill jag också ta upp frågan om hur man förfar när förhandlingar strandat.

I hyresrättsutredningen var en majoritet enig om att det borde bli möjligt att hänskjuta en tvist till hyresnämnden om förhandlingarna strandat.

Bostadsministern har valt att i propositionen föra fram förslaget om ett bibehållande av nuvarande ordning, som stöddes endast av representanten för Hyresgästernas riksförbund. Det är ett helt oacceptabelt förslag. Hyresgäströrelsen och dess medlemmar får här ett övertag över fastighetsägaren som enligt vår uppfattning inte stämmer överens med principer och krav om likställdhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5, 8, 12, 13, 17, 22 och 23.

Anf. 213 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Det finns mycket som jag tycker går dåligt ihop då det gäller de förslag som Kerstin Ekman har talat om och det som företrädare för de övriga borgerliga partierna tidigare i debatten har talat om.

Jag skall i detta sammanhang inskränka mig till att ställa en enda fråga till Kerstin Ekman, beträffande förhandlingskostnaderna. Tycker Kerstin Ekman att de kostnader som hyresvärdarna har för förhandlingar skall tas ut via hyrorna? Det är min fråga.

Anf. 214 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Vi har yrkat att man på hyresavin skall ge en uppgift om i vilken omfattning som hyran också innehåller ersättning för hyresförhandlingar.

Anf. 215 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att det var något svar. Jag vill ha svar på om Kerstin Ekman och folkpartiet tycker att de kostnader som hyresvärdarna har för förhandlingarna skall tas ut av hyresgästerna via hyran. Det borde gå att svara ja eller nej på den frågan.

Anf. 216 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Det hör ihop med om hyresgästerna har möjlighet att välja vem som skall förhandla för dem. Det har man icke med nuvarande ordning.

Anf. 217 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Det är ett omfattande material som vi har att ta ställning till. Bostadsutskottets betänkande omfattar dels 23 motioner, som avlämnades

Nr 160

**Fredagen den
1 juni 1984**

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen
m. m.*

Fredagen den
1 juni 1984

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen
m. m.*

under allmänna motionstiden, dels sex motioner som väckts med anledning av regeringens proposition nr 137 och dels 23 reservationer.

Lagutskottet har i sitt yttrande bl. a. anfört sin besvikelse över att denna form av lagstiftning – som i så hög grad angår människornas vardag och deras bostadsförhållanden – måste vara utformad på ett så komplicerat och svåröverskådligt sätt. Det kan man naturligtvis tycka. Men lagens komplicerade form är i sig en konsekvens av att en alltför omfattande förenkling lätt skulle medföra osäkerhet i rättstillämpningen. Ändock är nu föreliggande förslag i sak betydligt förenklat, och dessutom förbättrar det hyresgästernas rättsställning.

I propositionen föreslås att det system som föreligger för hyressättning – det s. k. bruksvärdessystemet – vidmakthålls, dock med vissa justeringar.

I regeringens proposition anförs att bruksvärderingen tillsammans med andra nödvändiga åtgärder är den bästa metod som i dag står till förfogande för att medverka till att ge människorna en bra bostad till ett skäligt pris.

I vissa motioner anförs att ett nytt och mer marknadsorienterat system i hyressättningen borde utredas. I en motion anförs att detta uppdrag bör ges till den sittande bostadskommittén. Andra föredrar att systemet skall göras mera flexibelt, med utrymme för lokala variationer.

Utskottsmajoriteten hänvisar till hyresrättsutredningens arbete, samt till att i propositionen föreslås viss justering. Man anför bl. a. att parterna på hyresmarknaden i princip skall jämföras i fråga om prövning av vad som är skäliga hyresvillkor. Med det system vi i dag har och med utgångspunkt från allmännyttans prissättning innebär det ju att vi har ett flexibelt system med utrymme för lokala variationer. Sålunda finns det ej skäl att i nuläget gå längre än vad som anförts i bostadsutskottets betänkande.

Bruksvärdessystemet gäller inte lokaler. De har ett s. k. indirekt besittningsskydd. Inom vissa områden har lokalhyresutvecklingen varit oroande. Det var också anledningen till att riksdagen tidigare begärde en utvärdering. I en del motioner har denna fråga aktualiserats, som framgått i debatten.

I nu föreliggande förslag föreslås ingen lagändring beträffande hyressättning eller besittningsskydd för lokaler. Men som framgår av utskottets yttrande anför föredragande statsråd sin oro över hur utvecklingen varit i vissa hänseenden och aviserar också att en utvärdering skall göras. Utskottet ger i sitt betänkande uttryck för vikten av att denna utvärdering kommer till stånd.

Debatten har också berört förhandlingsersättningen, som återfinns i 20 § hyresförhandlingslagen. Det anförs att nu gällande system t. o. m. noteras som orättfärdigt. Dessa frågor har tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Utskottsmajoriteten har inte lyckats upptäcka några nya argument och finner sålunda inga skäl till att förhandlingslagen ändras så att inte ersättning skall kunna utgå till förhandlingskostnader i skälig utsträckning. Frågan huruvida förhandlingsersättningen specificeras via hyresavierna är ju enligt vår mening något som parterna själva bäst klarar av, och därtill behövs ingen ändring av förhandlingsersättningen.

Herr talman! Med detta tillstyrker jag utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 218 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag har efteranmält mig för ett fyra minuters anförande. Det är inte populärt i denna sena timme, det är jag väl medveten om. Dock anser jag att eventuell popularitet är av minimal betydelse jämfört med möjligheten att här framföra sakargument av betydelse för hyresgästerna. Därför, herr talman, ber jag att redan nu få yrka bifall till i första hand reservation 18 av moderaterna och centerpartiet, som vill bifalla Allan Ekströms och min motion om klagorätt för hyresvärd beträffande beslut i bytesärenden.

För att fatta mig kort – egentligen alltför kort, herr talman – innebär vårt förslag en möjlighet för hyresvärd att genomskåda och motverka s. k. skenbyten. Majoriteten går oss emot, med konsekvens att skenbyten kan bli möjliga, till förfång för dem som bättre behöver de aktuella bostäderna – jag vill, herr talman, understryka: till förfång för dessa. Är det detta majoriteten vill befrämja? Jag bara frågar.

Det andra yrkandet i Allan Ekströms och min motion gäller möjligheter att hjälpa de hyresgäster i hela vårt hyresbestånd som har stora svårigheter i sitt boende på grund av ordningsstörande medhyresgäster. Vi har, trots vad såväl bostads- som lagutskottet anfört, inte kunnat finna att den enskilde, större hyresgästen har ett tillräckligt skydd för sina självklara rättigheter.

Jag har diskuterat frågan här i kammaren med bostadsminister Hans Gustafsson, men funnit hans intresse för en ändring av gällande bestämmelser vara förvånande minimalt, vilket självfallet får konsekvenser för dem som känner sig störda. Det är märkligt att majoriteten, liksom Hans Gustafsson, har så liten förståelse för och kunskap om vad den enskilda, lilla människan har rätt att begära för att känna sig fredad i sin egen bostad.

Men, herr talman, även den störande parten bör kunna få hjälp – och bör kräva att få hjälp – för sina problem av de myndigheter på vilka det ankommer att i sådana fall stå till tjänst.

Jag anser att framför allt företrädarna för socialdemokraterna i utskotts-majoriteten för en tvehövdad politik. Stockholmäre från socialdemokratiskt håll här i kammaren går emot vår motion, medan Mats Hulth, vårt fastighetsborgarråd i Stockholm, har lovat att presentera ett förslag till störda hyresgästers hjälp. Tyvärr har han ännu inte presenterat något sådant, vilket inte förvånar mig. Må det komma! Men jag vill fråga: Är det, som så ofta förut, möjligt för socialdemokraterna att sitta på två stolar på en gång eller, uttryckt på ett annat sätt, behärska sitsen på två hästar på en gång?

Jag yrkar bifall även till reservation nr 19.

Anf. 219 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Det har anförts att störande hyresgäster i många fall utgör ett besvärande inslag på bostadsmarknaden. Jag vill på intet sätt undervärdera de svårigheter som kan uppstå. Störande hyresgäster medför stora problem för de omkringboende. Men om man läser lagutskottets remissyttrande finner man att utskottet hänvisar till att riksdagen i sin behandling av frågan så sent som 1982 – och då efter yttrande av berörda parter på bostadsmarknaden – kom fram till slutsatsen att nuvarande lagregler ger möjligheter att

komma till rätta med problemet.

Bostadssegregationen är i sig ett problem, och jag vill gärna säga att jag personligen har den uppfattningen, att vi här måste sätta in sociala stödåtgärder och överge tron att vi lagstiftningsvägen kan lösa problem av den här arten.

Anf. 220 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag är tacksam för de medgivanden som Thure Jadestig gör. Det är riktigt att vi behöver göra sociala insatser, bostadssociala och bostadspolitiska sådana. Men jag är väldigt förvånad över att Thure Jadestig inte har begripit detta förrän i dag, eftersom detta är en verklighet som otaliga hyresgäster över hela vårt land har upplevt under lång tid. Jag blev lika förvånad för några veckor sedan, när Hans Gustafsson och jag inte kom överens.

Jag tycker det är litet märkligt, Thure Jadestig, att hänvisa till vad lagutskottet har sagt. Jag har läst betänkandet mycket noggrant. Det består till 98 % av lagutskottets yttrande och till 2 % av bostadsutskottets skrivningar. Jag tycker att ni i bostadsutskottet kunde ha haft en egen mening om detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (översyn av bruksvärdesystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 91 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 2 (försöksverksamhet med fri hyresmarknad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls genom uppresning.

Mom. 3 (lägenheter med olika förmåner samt påtaglighetsrequisitet)

Först biträdades reservation 3 av Kerstin Ekman med 28 röster mot 21 för reservation 4 av Tore Claeson. 250 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Kerstin Ekman – genom uppresning.

Mom. 4 (jämförelseprövningen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 5 av Rolf Dahlberg m. fl.,
dels reservation 6 av Tore Claeson,
bifölls med acklamation.

Mom. 5 (lokaler)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (kollektiva tvister)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Kerstin Ekman – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (tidpunkt för ett ändringsbesluts verkan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (andra hyresvillkor än hyran)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (bränsle- och va-klausuler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (andrahandshyresgäster)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 30 för reservation 12 av Kerstin Ekman och Tore Claeson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (ordningen för hyrestvister)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 129 för reservation 13 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 13 (föreläggande av ägarbyte)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (åtgärdsföreläggande beträffande fysiska hinder m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (kollektivavtal och hyreslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 15 för reservation 16 av Tore Claeson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (personal- och tjänstebostäder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (besvär rätt vid byte)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (störande hyresgäster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Nr 160

Fredagen den
1 juni 1984

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen
m. m.*

Mom. 21 (rätten att ha inneboende)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (primär förhandlingsskyldighet)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 17 för reservation 21 av Tore Claeson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 24 (förhandlingsrätten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (förhandlingsersättning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

21 § Anf. 221 TALMANNEN:

På föredragningslistan för måndagen den 4 juni upptas näringsutskottets betänkanden 42, 28, 38 och 40 i nu angiven ordning främst bland två gånger bordlagda ärenden.

22 § Kammaren åtskildes kl. 22.52.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert